

სასამართლო მედიაციის კონცეპტუალური ხედვა

წინამდებარე სტატიის მიზანია მიაწოდოს მკითხველს ინფორმაცია სასამართლო მედიაციის თანამედროვე მოდელის შესახებ და შესთავაზოს მათ მისი სამომავლო განვითარების ხედვა. ავტორის მოსაზრებით, სასამართლო მედიაციის თანამედროვე მოდელის წარმატებით განვითარებისათვის აუცილებელია შემუშავდეს გარკვეული სტრატეგია, რომელიც უნდა ეფუძნებოდეს როგორც წარსული გამოცდილების, ასევე, ქართულ მართლმსაჯულებაში არსებული მდგომარეობისა და მიღებული რეკომენდაციების ანალიზს. გამომდინარე აქედან, სტატია მიმოიხილავს როგორც საქართველოში მორიგებით სამართლებრივი დავების გადაწყვეტის კულტურას, ასევე სასამართლო მედიაციის დანერგვიდან დღემდე მიღწეულ შედეგებსა და ექსპერტების მიერ შემუშავებულ დასკვნებს (რეკომენდაციებს). ამასთან, ავტორის ხედვით მედიაციის კულტურის საქართველოში დანერგვისათვის უდიდესი პრაქტიკული და სიმბოლური მნიშვნელობა აქვს ილია ჭავჭავაძის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებს და შეხედულებებს. შესაბამისად, სწორედ ილიას ნაზრევსა და მის ფასეულობებზე დაყრნობით სტატიაში მოცემულია დასკვნა ქართული მართლმსაჯულებისათვის წარმატებული მედიაციის ინსტიტუტის არსებობის მნიშვნელობაზე და ხედვა ამის მისაღწევად.

საკვანძო სიტყვები: სასამართლო მედიაცია, მედიაციის მოდელი, მედიაციის კულტურა, ილია ჭავჭავაძე როგორც მედიატორი, მედიაციის კონცეპტუალური ხედვა.

1. შესავალი

უკანასკნელი 20 წლის განმავლობაში ქართულმა მართლმსაჯულებამ საკმაოდ ბევრი – დიდი თუ მცირე მასშტაბის – ცვლილება განიცადა, რასაც, ბუნებრივია, ხარვეზებიც ახლდა თან. ახალი სამართლებრივი ინსტიტუტის დანერგვა გამოწვევაა, რომლის წარმატებით თავის გართმევისათვის მხოლოდ უცხო ქვეყნის ან საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ მომზადებული მოდელური კანონის, სტრატეგიის ან განხორციელების სამოქმედო გეგმის „გადმოტანა“ არ არის საკმარისი, მით უფრო, როცა არც რაიმე უნივერსალური ფორმულა არსებობს მედიაციის ინსტიტუტის წარმატებით დანერგვისათვის. სწორედ ამიტომ წინამდებარე სტატიაში მორიგებით დავების გადაწყვეტის ისტორიული გამოცდილების, სასამართლო მედიაციის ოთხი წლის შედეგებისა და მედიაციის თანამედროვე მოდელთან დაკავშირებით მიღებული რეკომენდაციების განხილვის მიზანი საქართველოში სასამართლო მედიაციის საყრდენი იდეის, განვითარების ვექტორისა და შედეგის მისაღწევად საჭირო ხედვის განსაზღვრაა.

* თსუ-ის იურდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, მონვეული ლექტორი.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში მესამე ნეიტრალური პირის დახმარებით კონფლიქტის მშვიდობიანი რეგულირება დიდი ხანია ცნობილია, თანამედროვე მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება, მხოლოდ და მხოლოდ საწყის ეტაპზეა. 2011 წლის 20 დეკემბერს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში შევიდა ცვლილება, რომელიც პირველად შეეხო მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისათვის უცნობ სამართლებრივ ინსტიტუტს – სასამართლო მედიაციას.¹ ეს ცვლილება მედიაციის თანამედროვე მოდელის დანერგვის მიზნით გადადგმული პირველი ნაბიჯი იყო, რაც თავისთავად ისტორიული ფაქტია. საკანონმდებლო ცვლილების შემდეგ ქართულ სამართლებრივ სივრცეში ინტერესი მედიაციის მიმართ მნიშვნელოვნად გაიზარდა, რაზეც, 2012 წლიდან მოყოლებული, თბილისის საქალაქო სასამართლოში მედიაციის პილოტური პროექტის დაწყება, მედიაციის თემატიკაზე ჩატარებული სხვადასხვა სამეცნიერო ღონისძიება, გამოქვეყნებული სამეცნიერო სტატიები და მედიატორთა ასოციაციების დაარსებაც მეტყველებს.

შესაბამისად, თუ ვთანხმდებით სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტის მნიშვნელობასა და როგორც კერძო, ისე საჯარო სამართლის დავების სფეროში მისი დახმარებით დავის გადაწყვეტის ეფექტურობაზე, დგება საქართველოში სასამართლო მედიაციის პოლიტიკის თვალსაზრისით გარკვეული ხედვისა და პრინციპების შემუშავების საჭიროება.

2. მორიგებით დავების გადაწყვეტის ისტორიული გამოცდილება ქართულ სამართალში

ა. მორიგება ქართულ ჩვეულებით სამართალში

რამდენადაც ქართულ ჩვეულებით სამართალში თვითმმართველობები აერთიანებდნენ ჯერ კიდევ გაუმიჯნავ საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებებს,² რთულია, ვისაუბროთ ქართულ ჩვეულებით სამართალში არსებულ მედიაციაზე, როგორც წმინდა და სასამართლო ინსტიტუტზე,³ მით უფრო, მასზე, როგორც კერძოსამართლებრივი დავების გადაწყვეტის მექანიზმზე.⁴ აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ქართული ჩვეულებითი სამართალი არ არსებობდა მესამე ნეიტრალური პირის – მედიატორისა და მოსამართლის – ერთმანეთისაგან ისე მკაცრად გამიჯნული ფუნქციები, როგორც ეს თანამედროვე მართლმსაჯულებაშია. ამის დამადასტურებელი, ერთი მხრივ, სამოსამართლო სამსახურში მყოფ იმ პირთა დასახელებათა სიუხვეცაა, რომელთა ფუნქციებში, სხვა საკითხებთან ერთად, დავების მშვიდობიანი გადაწყვეტაც შედიოდა: რჯულის კაცი,⁵ მსაჯული, მდივანბეგი, ბჭე-მედიატორი⁶, მორევი,⁷ ხევისბერი და ა.შ. „მიხეილ კეკელიას დაკვირვებით, სიტყვა მედიატორს XIX საუკუნის დამდეგამდე ქარ-

¹ იხ. <<https://matsne.gov.ge/index.php?option=com-ldmssearch&view=docView&id=29962>>, [10.10.2015].

² ქართული ჩვეულებითი სამართალი, ტომი 4, მთ. რედ. *მ.კეკელია*, 1993, 165.

³ იქვე, 167.

⁴ ჩვეულებითი სამართალი საქართველოში მოქმედი მომრიგებელი მედიატორები უფრო ხშირად და ეფექტიანად სწორედ სისხლისსამართლებრივ დავებზე გვევლინებიან.

⁵ *დავითაშვილი გ.*, სასამართლო ორგანიზაცია და პროცესი ქართულ ჩვეულებით სამართალში, თბ., 2004, 34.

⁶ „ბჭე – სადავო საქმის განსახილველად არჩეული მოსამართლე – მედიატორი“, ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ერთტომეული, თბ., 1986.

⁷ დანვრილებით იხ. *წულუკიანი ა.*, სვანური ბჭე-მედიატორული სასამართლო, ჟურნ. „სახელმწიფო და სამართალი“, №9, 1990, 60.

თული სინამდვილე არ იცნობს. ამ სიტყვას მხოლოდ 1802 წლიდან ვხვდებით“ – აღნიშნავს სასამართლოს ისტორიის მკვლევარი გ. დავითაშვილი საკუთარ ნაშრომში;⁸ მეორე მხრივ, ის ფაქტი, რომ ზემოთ ჩამოთვლილ პირებს გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება ჰქონდათ, რა დროსაც ისინი მთლიანად ეყრდნობოდნენ „ძველ ანდერძებს“;⁹ ანუ პრეცედენტულ სამართალს, მიუთითებს მათ არა მხოლოდ მორიგების ხელშემწყობთა, არამედ გადაწყვეტილების მიმღების პირის როლზეც. მიუხედავად უდავოდ დიდი განსხვავებისა, თანამედროვე მედიატორებსა და ბჭე-მედიატორებს შორის მსგავსებაც ბევრი ასპექტით არსებობს, მათ შორის: არჩევის წესი – ის, რომ მედიატორი ორივე მხარისათვის მისაღები პიროვნება უნდა ყოფილიყო; მორიგების მსვლელობისას საერთო და ინდივიდუალური შეხვედრების ჩატარება; მორიგების მისაღწევად არა ერთი, არამედ რამდენიმე შეხვედრის გამართვა; მორიგების პროცესში გამხელილი ინფორმაციის საიდუმლოდ შენახვა და ა.შ.¹⁰

ჩვეულებით სამართალში არსებული სამედიაციო ინსტიტუტების გარდა, საქართველოს ტერიტორიაზე 1864 წელს რუსეთის იმპერიაში გატარებული სასამართლოს რეფორმის შედეგად შემოტანილი მომრიგებელი მოსამართლის ინსტიტუტიც ამოქმედდა.¹¹ მომრიგებელ მოსამართლეთა იურისდიქცია სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე ვრცელდებოდა,¹² რომელთა დავის საგანი 500 მანეთს არ აღემატებოდა და, ძირითადად, პირადი შეურაცხყოფის, წყენის, საკუთრების უფლების აღდგენის, მცირე დანაშაულის ჩადენის (ისეთზე, რომელზეც მოსამართლეს არ შეეძლო 300 მანეთზე მეტი ჯარიმის დაკისრება) გამო გამოწვეულ დავებს განიხილავდნენ. შესაძლოა, გაუგებარი იყოს მკითხველისათვის, რა შუამია მომრიგებელი მოსამართლეობა მედიაციასთან, რაც არცთუ ისე უსაფუძვლო კითხვაა, თუმცა, თუ გავითვალისწინებთ დიდ მსგავსებას მომრიგებელ მოსამართლესა და მედიაციის ინსტიტუტებს შორის (მიზნებს, უპირატესობებს, ამოცანებსა და მსვლელობის პროცესს), შეიძლება ვთქვათ, რომ მომრიგებელი მოსამართლეობა მედიაციის ერთ-ერთი ფორმაა. სწორედ ამ მიზეზით დღემდე აშშ-სა და გერმანიის ფედერალურ რესპუბლიკაში ტერმინები: „მედიატორი“ და „მომრიგებელი მოსამართლე“ სინონიმებად გამოიყენება, ხოლო მათ სერვისებს, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებებს, საერთო პროგრამის ფარგლებში სთავაზობენ მომხმარებელს სასამართლოები.¹³

ბუნებრივია, რუსული წესების შემოღებამ ბჭე-მედიატორების ფუნქციები ეტაპობრივად შეკვეცა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, მაგრამ მათი არსებობა კარგ წინაპირობას ქმნიდა მე-19 საუკუნის საქართველოში მომრიგებელი სასამართლოების დასამკვიდრებლად, ხოლო ორივე ერთად – თანამედროვე საქართველოში. სამართლებრივი დავების მშვიდობიანი მორიგება ქართული სამართლისათვის კარგად ნაცნობი და საუკუნოვანი ისტორიული გამოცდილების მქონე ინსტიტუტია. უდავოა, რომ იგი აქტიურად გამოიყენებოდა საქართველოს თითქმის

⁸ დავითაშვილი გ., სასამართლო ორგანიზაცია და პროცესი ქართულ ჩვეულებით სამართალში, თბ., 2004, 5.

⁹ ქართული ჩვეულებითი სამართალი, ტომი 4, მთ. რედ. მ. კეკელია, 1993, 168. შემდგომი მითითებით: ჯალაბაძე დ., მასალები ფშავის ჩვეულებით სამართალზე, 73.

¹⁰ წულუკიანი ა., სვანური ბჭე-მედიატორული სასამართლო, ჟურნ. „სახელმწიფო და სამართალი“, №9, 1990, 67.

¹¹ იხ. <<http://www.bibliotekar.ru/teoria-gosudarstva-i-prava-6/187.htm>>, [11.09.2015].

¹² გიორგაძე ი., გურგენიძე ნ., ილია ჭავჭავაძე: ცხოვრებისა და შემოქმედების მატყანე, ბიბლიოგრაფიული ქრონიკა – 1837-1907, თბ., 1987, 48.

¹³ კალიფორნიის სასამართლოს დავის გადაწყვეტის პროგრამები, დანვრილებით იხ. <<http://www.cand.uscourts.gov/adr>>, [09.11.2015].

ყველა კუთხეში და ორგანულად იყო შერწყმული ჩვენს კულტურასთან. შესაბამისად, თანამედროვე დავის გადანყვეტის საშუალებების დიზაინზე, მოდელსა თუ ფორმაზე ფიქრისას აუცილებელია, სათანადო ყურადღება არა მხოლოდ უცხოურ გამოცდილებას დაეთმოს, არამედ ჩვენი ადგილობრივი ჩვეულებითი სამართლისათვის დამახასიათებელ ნიშან-თვისებებსაც.

რაც შეეხება მომრიგებელ მოსამართლეთა ინსტიტუტს და, ზოგადად, რუსული ანექსიის პერიოდში მოქმედ დავის გადანყვეტის საშუალებებს, შესაძლოა, ის საერთოდ არ გამხდარიყო წინამდებარე სტატიის განხილვის საგანი, რომ არა ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტი – ერთ-ერთ მომრიგებელი მოსამართლის თანამდებობაზე ილია ჭავჭავაძე იქნა განწესებული.

ბ. ქართული მედიაციის ილია ჭავჭავაძისეული კონცეფცია

ილია ჭავჭავაძის ავტორიტეტის, აზროვნების სიღრმისა და ანალიზის უნარის გათვალისწინებით გაუგებარი არ უნდა იყოს სამართლებრივი უთანხმოებების მესამე ნეიტრალური პირის დახმარებით მშვიდობიანად გადანყვეტის შესახებ ილია ჭავჭავაძის შეხედულებების ხელახლა წამოწევის და ზედაპირზე ამოტანის სურვილი, რათა კიდევ ერთხელ ხაზი გავუსვათ, ერთი მხრივ, ქართული სამართლებრივი ცნობიერებისა და კულტურის ისტორიული განვითარების სიმაღლეს, ხოლო, მეორე მხრივ, თანამედროვე სივრცეში ამ ინსტიტუტის ხელახლა, წარმატებით დამკვიდრებაში მომრიგებელი მოსამართლის რანგში ილია ჭავჭავაძის საქმიანობის, როგორც ბრწყინვალე მაგალითის, მნიშვნელობას.

1868 წლის 1 თებერვალს¹⁴ ილია ჭავჭავაძე, რუსეთის მეფისნაცვლის სამმართველოს ბრძანებით დაინიშნა მომრიგებელ მოსამართლედ.¹⁵ ყურადღებას იპყრობს ის ფაქტიც, რომ მომრიგებელი მოსამართლეობა არ ყოფილა პირველი პოზიცია, საიდანაც ილია ჭავჭავაძე დავების მშვიდობიან დარეგულირებას ცდილობდა. კერძოდ, იქამდე, 1964 წლის 8 ნოემბერს ილია დაინიშნა თბილისის მაზრის მომრიგებელ შუამავლად, სადაც მისი სამუშაო უბნები იყო გარეკახეთი და მცხეთის უბანი.¹⁶ თბილისის მაზრიდან ის მალევე დუშეთის რაიონში გადაიყვანეს იმავე პოზიციაზე. მომრიგებელი შუამავლის მოვალეობას იმ ხანად შეადგენდა თავადაზნაურობასა და გლეხებს შორის გლეხთა რეფორმის გატარებით გამოწვეული კონფლიქტებისა და დაძაბულობის მოგვარება, მემამულეთა და გლეხთა ნაკვეთების გამიჯვნა-დაზუსტება, გარეგების სიგელების შედგენა, რის გამოც ილიას დანიშვნის დღიდან მოუწია დუშეთის მაზრის სოფლებში სიარული კანცელარიის „მწერალთან“ ერთად.¹⁷

ილია ჭავჭავაძის სახელი უამრავი ინსტიტუტისა თუ ნოვაციის დამკვიდრებას უკავშირდება, მათ შორის ერთ-ერთი სწორედ მორიგებით სამართლებრივი დავების დამთავრების საკითხია, რაც არცთუ ისე ხშირად ყოფილა ხაზგასმული მაშინ, როცა სასამართლო სისტემაში ილია ჭავჭავაძის ღვაწლზეა საუბარი. ის არა მხოლოდ პრაქტიკოსი მედიატორი (როგორც ნე-

¹⁴ გიორგაძე ი., გურგენიძე ნ., ილია ჭავჭავაძე: ცხოვრებისა და შემოქმედების მატიანე, ბიბლიოგრაფიული ქრონიკა – 1837-1907, თბ., 1987, 48.

¹⁵ აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ რუსეთის იმპერიის გარკვეულ ნაწილებში მომრიგებელ მოსამართლეებს ხალხი თავად ირჩევდა ავტორიტეტულ პირთაგან. სამწუხაროდ, საქართველოში ეს წესი არ მოქმედებდა.

¹⁶ გიორგაძე ი., გურგენიძე ნ., ილია ჭავჭავაძე: ცხოვრებისა და შემოქმედების მატიანე, ბიბლიოგრაფიული ქრონიკა – 1837-1907, თბ., 1987, 44.

¹⁷ თსკ, ტ. IX, 309.

იტრალური მშვიდობისმყოფელი) იყო, არამედ დიდად ირჯებოდა საქართველოში მედიაციის (მორიგებით საქმეთა დამთავრების) კულტურის დამკვიდრებისათვის, რაზეც მის მიერ ამ საკითხთან დაკავშირებით გამოქვეყნებული სტატიები და პუბლიკაციები მეტყველებს, რომელთა შორის, განსაკუთრებით, აღსანიშნავია: „მორიგება საქართველოში“, „მომრიგებელი მოსამართლობა ჩვენში“, „სამართალი მსწრაფი და მართალი“, „სასამართლოები ჩვენში“, „მომრიგებელი სასამართლოების შესახებ“.

ილიას დამოკიდებულება მომრიგებლობის მიმართ კარგად ჩანს 1886 წლის 19 აპრილს გაზეთ „ივერიაში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში – „მომრიგებელი სასამართლოების შესახებ“, სადაც ის 30 მომრიგებლის დამატებას ქართული მართლმსაჯულებისათვის დიდი მნიშვნელობის ფაქტად აფასებს. კერძოდ, ილია წერდა: „რაც უფრო ცხოვრება წინ მიდის, ურთიერთობა კაცთა შორის მით უფრო რთული ხდება, ალებ-მიცემობა ცხოველდება და მომრიგებლის სასამართლოს მნიშვნელობაც ჰმატულობს. სასამართლოს საქმეები ემატება და მცირე რიცხვი სასამართლოებისა ვეღარ აკმაყოფილებს ადგილის მართლმსაჯულების საჭიროებას. ხოლო თუ მართლმსაჯულება ისე ხელმოკლეა, რომ ვერა სწვდება ადგილის საჭიროებას, თუ ამ ხელმოკლეობის გამო ყველას არ შეუძლიან ადვილად და სწრაფად მიჰმართოს მართლმსაჯულებას სიმართლის აღსადგენად, ცხოვრება სანატრელის გზით ვეღარ იწარმოებს, ყოველდღიური მიმდინარეობა მისი შეფერხდება და ეს შეფერხება უწინარეს ყოვლისა დაეტყობა ხალხის ეკონომიკურ ყოფა-ცხოვრებას და ზნეობრივს მდგომარეობას. ხალხს სწრაფი და მარტივი, უფორმალური სამართალი სჭირია. დარღვეულ უფლებასა მსწრაფ აღდგინება უნდა.“ აღნიშნული საკითხი დღესაც ისეთივე აქტუალურია, როგორც მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში იყო. დღესაც წლობით იწელება სამოქალაქო სამართლებრივი დავები და გადატვირთულია სასამართლოები მომლოდინე საქმეებით.¹⁸ აღნიშნული სიტუაციიდან გამოსავლად დღესაც მოსამართლეთა დამატებას მიიჩნევენ¹⁹ და არა მომრიგებლების, რომელთა რაოდენობის ზრდას, ილიას მოსაზრებით, შესწევს ძალა, ხალხს სამართალი დაუახლოვდეს.²⁰ ამასთან, სამწუხაროა, რომ სასამართლოს წინაშე მდგარი იმავე გამოწვევების გადაწყვეტის გზად საქართველოს იუსტიციის საბჭოს მოქმედი შემადგენლობა უფრო აქტიურად არ განიხილავს მომრიგებელთა – მედიატორთა და სამედიაციო ცენტრების შექმნის შესაძლებლობას, რომლის ასეთი გულითადი მომხრე იყო ილია ჭავჭავაძე. „მუშა კაცის დღე ყოველი მისთვის ლუკმა-პურის შოვნის სახსარია, ამიტომაც შორს სიარული, სამართლის დაგვიანება, წასვლა-მოსვლა, რომელსაც გარდა ამისა ხარჯიც მოსდევს, ხალხისათვის დიდი ზიანია. რაკი კაცს ასე გაუჭირდა საქმე, რომ მთელი წელიწადი სამართლის კარზედ იტრიალოს, მაშინ ხომ სახლ-კარს, ცოლ-შვილს უნდა თავი დაანებოს და ეს მოცდენა კი ცოტა ზარალს მოუტანს!“, „ხალხს დავა კი არ უყვარს, დავის მალე გათავება სწყურია“. ფაქტობრივად, ამ წინადადებებში აყალიბებს ილია ჭავჭავაძე სასამართლოს, როგორც მართლმსაჯულების განმახორციელებელი ორგანოს, მომსახურების განვევის კონცეფციას, კერძოდ, მორიგებით დავის დროულად და ეფექტიანად გადაწყვეტისათვის პრიორიტეტის მინიჭების აუცილებლობას. ამავე საკითხს უკავშირდება 1883 წლის 10 მარტს №51 გაზეთ „დროებაში“ ილია ჭავჭავაძის მიერ გამოქვეყნებული სტატია „სამართალი მსწრაფი და

¹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სტატისტიკური მონაცემები, იხ. <<http://www.supremecourt.ge/statistics/>>, [10.11.2015].

¹⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის განცხადება 100 მოსამართლის დამატების შესახებ, იხ. <<http://www.ipress.ge/new/7577-raionul-saqalaqo-sasamartloebis-100dan-150mde-mosamartle-daemateba>>, [10.11.2015].

²⁰ ჭავჭავაძე ი., მომრიგებელი სასამართლოების შესახებ, გაზეთი „ივერია“, 1886, №86.

მართალი“. როგორც სათაურიდანვე ჩანს, ამ სტატიაში ილია ჭავჭავაძე დაყოვნებით განხორციელებული მართლმსაჯულების ნაკლოვანებებზე საუბრობს, სადაც არაპირდაპირ მიუთითებს „განელილი“ მართლმსაჯულების პირობებში მოგებული მხარის წარმატების „მოჩვენებითობაზეც“: „ვთქვათ, შენ სასამართლოში უჩივლე და შენსას ითხოვ. რა აზრი უნდა შეადგინო შენ იმ სამართალზე, რომელიც ჯერ რამდენიმე თვე ერთს ინსტანციაზე შეგაჩერებს, მერე – მეორეზე, მესამეზე და ერთის, ორის წლის შემდეგ გეტყვის: შენი ყოფილა, ღმერთმა მშვიდობაში მოგახმაროს, წაიღეო“, ხოლო საკუთარ პუბლიცისტურ წერილებში ილია მიუთითებს, რომ „მომეტებულმა ნაწილმა ხალხისამ კანონი არ იცის, მომეტებული ნაწილი ვერ იტანს ფორმალობას, პატივს სცემს მარტო ნამდვილს სიმართლესა და უფრთხილდება დროს; ხალხისათვის უფრო ის არის სანატრელი, რომ საქმე სწრაფად გაუთავდეს ხოლმე და საქმის განაჩენები დამყარებული იყოს მასზედ, რაც თვითონ ხალხის მოსაზრებით სიმართლედ არის ცნობილი.“²¹

სამწუხაროდ, ერთი მხრივ, მორიგებების კონფიდენციალური ხასიათიდან გამომდინარე, მეორე მხრივ, საქართველოს ეროვნულ საისტორიო არქივში დაცულ საკანცელარიო მასალათა (ინფორმაციული თვალსაზრისით) სიმწირიდან გამომდინარე, ვერ მოხერხდა ილია ჭავჭავაძის მიერ უშუალოდ ჩატარებული მორიგების პროცესის მსვლელობის ამსახველი ბევრი მასალის მოპოვება, თუმცა დაცულ მასალათა შორის ნაპოვნი იქნა ორი საქმე, რომლებზეც ილია ჭავჭავაძემ წარმატებით მოახერხა მხარეთა მორიგება. პირველი მათგანი მღვდელ შიო ბარნაბაშვილსა და ფილიპე არგანაშვილს შორის არსებული დავა იყო: „მე, მომრიგებელმა მოსამართლემ, დავარწმუნე ორივე მხარე ამ საქმის მშვიდობიანი შეთანხმებით დამთავრებაში, შეთანხმებაში მასზედ, რომ არგანაშვილი გადაუხდოდა მღვდელს ხუთი მანეთის ნაცვლად ოთხ მანეთს და დაუბრუნებდა ცხვარს. ამაზე მათ გამოხატეს თავისი თანხმობა.“²² შესაბამისად, ილია ჭავჭავაძემ შეწყვიტა საქმისწარმოება და გადასცა იგი არქივს შესანახად; მეორე საქმის მასალებიდან ირკვევა, რომ ურმის სოფლის მცხოვრებმა თიკო ქორჩორაშვილმა თავისი ქმრის – ქუციკა ქორჩორაშვილის მრუში ცხოვრების გამო განცხადებით მიმართა სასამართლოს. „დავარწმუნე ბრალმდებელი და ბრალდებულები ამ საქმის მორიგებით დამთავრებასა და ერთმანეთისათვის მიყენებული წყენისა და შეურაცხყოფის პატიებაში, ცოლისა და ქმარის ოჯახური უფლებებისა და მოვალეობების სინმიდის სრულად აღდგენაში. ბრალმდებელმა და ბრალდებულებმა გამოხატეს თავიანთი თანხმობა ჩემს შეგონებაზე და შერიგდნენ რა, ითხოვეს ამ საქმის დავიწყებას მიცემა და წარმოებით შეწყვეტა. წერა-კითხვის უცოდინარობის გამო ხელი არ მოაწერეს,“²³ – გვამცნობს საქმის ჩანაწერი. ის, რომ ილია ჭავჭავაძე მორიგებას სისტემატურად იყენებდა და წარმატებით ართმევდა თავს, კარგად ჩანს ისტორიულ არქივში დარჩენილი საკანცელარიო ჩანაწერებიდანაც, თუმცა მათში არ არის მოცემული საქმის უშუალო გარემოებებისა და მხარეთა შორის სადავო საგნის შესახებ ინფორმაცია.²⁴

მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი მომრიგებელი მოსამართლისა და თანამედროვე სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტების მსგავსების გათვალისწინებით, შეიძლება თამამად ეწოდოს ილია ჭავჭავაძეს ქართული მედიაციის ფლაგმანი,

²¹ ჭავჭავაძე ი., მომრიგებელი მოსამართლეობა ჩვენში, წერილი მეექვსე, პუბლიცისტური წერილები, ტომი IV, თბ., 1987, 359.

²² იხ. 1968 წლის 23 სექტემბერის ოქმი, №289-1 საქმეზე, დაცული საქართველოს ეროვნულ საისტორიო არქივში.

²³ იხ. 1868 წლის 23 ივლისის ოქმი №128 საქმეზე, დაცული საქართველოს ეროვნულ საისტორიო არქივში.

²⁴ იხ.: №ფ.8-1-2284, №ფ.31-1-27, № ფ.31-1-211, № ფ.31-1-20268 და № ფ.31-1-20650 ფოლდერები, დაცული საქართველოს ეროვნულ საისტორიო არქივში.

მით უმეტეს, რომ თანამედროვე განვითარებულ ქვეყნებში იურისტ მედიატორთა უმრავლესობა ყოფილი და მოქმედი მოსამართლეა.²⁵

3. სასამართლო მედიაცია კანონმდებლობის მიღებიდან ოთხი წლის შემდეგ

2011 წლის 21 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტში ინიცირებულ იქნა „საქართველოს ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილებების შეტანის შესახებ“²⁶ საკანონმდებლო პაკეტი, რომლის მთავარი საკითხი სასამართლო სისტემაში მედიაციის ინსტიტუტის შემოტანა იყო, ინიცირებული ნორმის განმარტებითი ბარათის მიხედვით, „კანონპროექტის მიღების მიზეზია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების – მედიაციის ინსტიტუტის დამკვიდრება, რაც ხელს შეუწყობს მხარეთა შორის დავის აღმოფხვრას მათი შეთანხმების შესაბამისად და საზოგადოების თვითშეგნების ამაღლებას, რათა დავა მოაგვარონ ურთიერთშეთანხმებით არასამართლო გზით“, ხოლო კანონპროექტის მიზნად რაიონულ (საქალაქო) და სააპელაციო სასამართლოებში სწრაფი და ეფექტური მართლმსაჯულების უზრუნველყოფა, მოდავე მხარეთა შორის დავის ურთიერთშეთანხმებით დასრულების ხელშეწყობა დასახელდა.²⁷

ზემოხსენებული კანონპროექტი მალევე, 2011 წლის 20 დეკემბერს, იქნა მიღებული, ხოლო ამოქმედდა 2012 წლის 1 იანვარს. იმისათვის, რომ ნათელი გახდეს კანონის ამოქმედებიდან ოთხი წლის განმავლობაში მიღწეული შედეგების გაუმჯობესების რესურსი (პოტენციალი) საკანონმდებლო ნორმებშია თუ ახალი ინსტიტუტის დამკვიდრების მიზნით გატარებული პოლიტიკის განხორციელებაში (ადმინისტრირებაში), საჭიროა ორივე მათგანის – კანონმდებლობისა და პრაქტიკის – ცალ-ცალკე განხილვა.

ა. სასამართლო მედიაციის მომწესრიგებელი კანონმდებლობის ანალიზი

სასამართლო მედიაციის მარეგულირებელი ნორმების მიღებით დასახული მიზნის მიღწევისათვის საჭირო იყო, შემუშავებულ სამართლებრივ ნორმებს მოეხდინათ მედიაციის გამოყენების სტიმულირება ისე, რომ არ შელაზხულიყო მედიაციის არსი; დაცული ყოფილიყვნენ პროცესში მონაწილე პირები და გამჟღავნებული ინფორმაცია, მაგრამ არ მომხდარიყო პროცესის ზედმეტი რეგულირება; მორიგების ეფექტური აღსრულებისათვის შემუშავებულიყო ოსტატური და დაბალანსებული სამართლებრივი მექანიზმები. იმისთვის, რომ ჩამოთვლილი საკითხების ანალიზი შესაძლებელი გახდეს, საჭიროა შემდეგი საკითხების განხილვა:

1. მედიაციის ცნება

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XXI¹ თავი – „სასამართლო მედიაცია“ არ მოიცავს მედიაციის განმარტებას, მითითებას ამ პროცესში მესამე ნეიტრალური პირის როლზე, მხარეთა მიერ პროცესის შედეგის კონტროლის საკითხსა და მედიატორის სტილზე. ჩამოთვლილ საკითხებს არც სასამართლო ხელისუფლების მიერ მიღებული რომელიმე ნორმა-

²⁵ აღნიშნულის დასტურია საერთაშორისო სამედიაციო ორგანიზაციათა მიერ ლიცენზირებულ მედიატორთა სიები, მაგ: <www.jamsadr.org>, [05.11.2015].

²⁶ იხ. <<http://parliament.ge/ge/law/7675/15264>>, [11.24.2015].

²⁷ კანონპროექტის განმარტებითი ბარათი იხ. <<http://parliament.ge/ge/law/7675/15264>>, [11.24.2015].

ტიული აქტი არეგულირებს. შესაბამისად, დღემდე მხოლოდ მოქმედ მედიატორთა პროფესიონალიზმსა და კეთილსინდისიერებაზე დამოკიდებული ბევრი ისეთი საკითხი, რომლებიც, როგორც წესი, მედიაციის ცნებით არის ხოლმე განსაზღვრული, მაგ.: როგორი სტილის მედიაციის პროცესს ჩაატარებს იგი, მოახდენს თუ არა მორიგების პირობების შეთავაზებას მხარეებისათვის და ა.შ.

2. პროცესის წამოწყება

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 187³ მუხლის²⁸ მიხედვით, სასამართლო მედიაციის წამოწყება შესაძლებელია ნებისმიერი დავაზე მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში, ხოლო მოსამართლის განჩინებით:

- ა) საოჯახო დავებზე, გარდა შვილად აყვანისა, შვილად აყვანის ბათილად ცნობისა, მშობლის უფლების შეზღუდვისა და მშობლის უფლების ჩამორთმევისა;
- ბ) სამემკვიდრეო სამართლებრივ დავებზე;
- გ) სამეზობლო სამართლებრივ დავებზე.

შესაბამისად, კანონმდებელმა პროცესის წამოწყებასთან დაკავშირებით, შეიძლება ითქვას, აირჩია შუალედური მიდგომა, რაც გულისხმობს, რომ მან მხოლოდ სამი კატეგორიის საქმეზე დაუშვა სავალდებულო მედიაცია, ხოლო დანარჩენ შემთხვევაში ის მხარეთა ნებაყოფლობით შეთანხმების საგნად დატოვა. საინტერესო დეტალი ქართული სასამართლო მედიაციის მარეგულირებელი კანონმდებლობისა არის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 187³ მუხლის²⁹ მე-2 პუნქტის დათქმა, რომ მხოლოდ ნებაყოფლობითი მედიაციის, ანუ მხოლოდ მხარეთა თანხმობის, შემთხვევაში შეიძლება დავა გადაეცეს მედიაციას ნებისმიერ სტადიაზე, რაც ნიშნავს, რომ სავალდებულო მედიაციის შესახებ განჩინების მიღება მოსამართლეს მხოლოდ მოსამზადებელ ეტაპზე შეუძლია და არა ნებისმიერზე. აქვე აღსანიშნავია, რომ სსსკ-ის 187¹ მუხლის მიხედვით, მედიატორისათვის საქმის გადაცემის შესახებ განჩინება არ გასაჩივრდება. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ ქართული კანონმდებლობა მედიაციის ინსტიტუტს, უფრო კონკრეტულად კი სავალდებულო მედიაციას, აღიქვამს როგორც სასამართლოში საქმისწარმოების პროცესის ნაწილს. ის ფაქტი, რომ გარკვეული კატეგორიის დავები სავალდებულო მედიაციას გადაეცემა ისე, რომ მხარეებს ამ განჩინების გასაჩივრების უფლება არ აქვთ, კონსტიტუციით გარანტირებული სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების შეზღუდვა კი არა, სასამართლოს ადმინისტრირების პროცესში მიღებული გადაწყვეტილებაა. ამგვარ დამოკიდებულებას არაერთი³⁰ ქვეყნის სასამართლო იცნობს, თუმცა ამ შემთხვევაში საჭიროა საერთო სასამართლოების მართლმსაჯულების პოლიტიკის შემმუშავებელი ორგანოს – საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით მისი მონესრიგება. „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 49-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტის მიხედვით, „საქართველოს იუსტიციის საბჭო შეიმუშავებს და ამტკიცებს საერთო სასამართლოების ორგანიზაციული მუშაობის წესს,³¹ ხოლო საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს რეგლამენტის მე-9 მუხლის „ზ“ და „უ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, იუსტიციის უმაღლესი საბჭო ამტკიცებს საერთო სასა-

²⁸ იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?geo=on#>>, [03.11.2015].

²⁹ იქვე.

³⁰ იხ. აშშ-ის სასამართლო მედიაციის წესები, <<http://www.cand.uscourts.gov/overview>>, [11.05.2015], ან ავსტრალიის სასამართლო მედიაციის წესები, <<http://www.ag.gov.au/LegalSystem/AlternateDisputeResolution/Pages/NADRACPublications-A-Z.aspx>>, [11.05.2015].

³¹ იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90676>>, [12.12.2015].

მართლოების ორგანიზაციული მუშაობის წესს და იღებს გადაწყვეტილებებს საერთო სასამართლოების სისტემის გამართულ ფუნქციონირებასა და ადმინისტრირებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე.³² შესაბამისად, იუსტიციის უმაღლესი საბჭო სასამართლო მედიაციის ორგანიზაციული მუშაობისა და საქმიანობის წესის შესახებ დებულების დამტკიცებით, უზრუნველყოფდა სასამართლო მედიაციის ინტეგრირებას საქართველოს სასამართლო სისტემაში.

3. კონფიდენციალობის დაცვის საკითხი

სასამართლო მედიაციის პროცესი მხარეებისათვის უსაფრთხოა, უპირველეს ყოვლისა, იმიტომ, რომ მორიგების მიუღწევლობის შემთხვევაში მედიაცია მათთვის ზიანის მომტანი არ არის ინფორმაციის გამჟღავნების მხრივ. კონფიდენციალობა, როგორც ინსტიტუტი, სასარგებლო და საინტერესოა მხარეებისთვის, რომელთაც არ სურთ ოჯახის წევრთან, თანამშრომელთან თუ პარტნიორთან არსებული კონფლიქტის საჯარო სივრცეში (სასამართლოში) გატანა. მას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მედიაციის შემადგენელი კომპონენტების: კომუნიკაციის გაუმჯობესებისა და ინფორმაციის შეგროვების პროცესის ჯეროვანი წარმართვისათვის. მეტიც, ვინაიდან სასამართლო პროცესისაგან განსხვავებით მედიაციის დროს მედიატორი ცდილობს მხარეთა განსხვავებული ან საერთო, მაგრამ არა ურთიერთსაინანაღმდეგო, სამართლებრივი, ფსიქოსოციალური და მატერიალური ინტერესების ერთმანეთში „გადათამაშებით“ იპოვოს ორმხრივად სასარგებლო გამოსავალი, კონფიდენციალობის დაცვის საკითხი ასევე დიდ გავლენას ახდენს მედიაციის მესამე შემადგენელ კომპონენტზე – შემოქმედებითი გამოსავლის პოვნაზე. აქედან გამომდინარე, მხარეთა რეალური საჭიროებების გაგების მიზნით, სასამართლო მედიაციის ეფექტურად წარმართვისათვის მნიშვნელოვანია, რომ მედიატორს ჰქონდეს შესაძლებლობა ყოველგვარი ინფორმაციის შეგროვებისა, მათ შორის, კონფიდენციალურის. საპირისპიროდ, თუ სასამართლო სისტემა ვერ უზრუნველყოფს კონფიდენციალური ინფორმაციის გავრცელებისაგან სათანადო დაცვას, ის შესაძლოა, მნიშვნელოვანი ზიანის მომტანი გახდეს მხარეებისათვის. კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვის სათანადო გარანტიების გარეშე, როგორც წესი, მედიაციის პროცესში მხარეები არ ამხელენ მათთვის სენსიტიურ ინფორმაციას მისი გავრცელების შიშით, შესაბამისად, შეუძლებელი ხდება სადავო საკითხთან დაკავშირებით მთლიანი სურათის აღქმა. სწორედ ამიტომ კონფიდენციალობის დაცვა მედიაციის პროცესის ერთ-ერთი მთავარი საყრდენია და მისი დაცვის უზრუნველყოფის გარეშე წარმოუდგენელია მედიაციის ჯეროვანი პროცესის ჩატარება. ეს საკითხი გათვალისწინებულ იქნა ქართველი კანონმდებლების მიერაც, რაც კარგად ჩანს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 104-ე, 141-ე და 1878-ე მუხლებით. კერძოდ, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 104-ე მუხლის მიხედვით, სასამართლო მტკიცებულებად არ მიიღებს სასამართლო მედიაციის პროცესში კონფიდენციალობის პირობით გამჟღავნებულ ინფორმაციასა და დოკუმენტს, თუ მხარეთა შეთანხმებით სხვა რამ არ არის დადგენილი.³³ იმავე მუხლის 1-ლი² პუნქტით ეს წესი არ გამოიყენება იმ შემთხვევაში, თუ გამჟღავნებულ ინფორმაციას ან დოკუმენტს სასამართლოში წარადგენს ის მხარე, რომელმაც გაამჟღავნა იგი, ან თუ ეს ინფორმაცია ან დოკუმენტი მეორე მხარეს ჰქონდა, ან კანონით გათვალისწინებული სხვა საშუალებებით მიიღო და წარადგინა სასამართლოში.³⁴ რაც შეეხება სსსკ-ის 187-ე⁸ მუხლს, ის უკრძალავს როგორც მხარეებს, ისე მე-

³² იხ. <<http://hcoj.gov.ge/ge/legal-framework/varios>>, [12.12.2015].

³³ იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?geo=on#>>, [03.11.2015].

³⁴ იქვე.

დიატორს მედიაციის პროცესში გამხელილი ინფორმაციის გავრცელებას, ხოლო სსსკ-ის 141-ე მუხლით მედიატორი არ შეიძლება დაკითხულ იქნეს მოწმედ ისეთ გარემოებებთან დაკავშირებით, რომლებიც მისთვის ცნობილი გახდა მედიატორის მოვალეობის შესრულებისას. საინტერესოა ის ფაქტიც, რომ განსხვავებით გერმანიასა³⁵ და ამერიკის ზოგიერთ შტატში³⁶ არსებული რეგულაციებისგან, ქართული კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს გამონაკლის შემთხვევებს ზემოაღნიშნული მოთხოვნიდან, რაც გარკვეულწილად თანხვედრაშია, ასევე, „სამოქალაქო და კომერციულ საქმეებზე მედიაციის გარკვეული ასპექტების შესახებ“ ევროპულ დირექტივასთანაც.³⁷ კერძოდ, მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ დირექტივის პრეამბულასა და ტექსტში ხაზი აქვს გასმული კონფიდენციალობის მნიშვნელობას მედიაციის პროცესისათვის, აქტის მე-7 მუხლის პირველი პუნქტი ითვალისწინებს მისგან გამონაკლის შემთხვევებსაც – თუ კონფიდენციალური ინფორმაცია ქვეყნის საჯარო წესრიგს, კონკრეტულად კი ბავშვის ინტერესებს ან მორიგების აქტის აღსრულებას შეეხება. თუმცა იმავე მუხლის მეორე პუნქტი ანიჭებს უფლებამოსილებას ხელშემკვერელ სახელმწიფოებს, მიიღონ კიდევ უფრო მკაცრი წესები კონფიდენციალობის დასაცავად, ვიდრე ეს თვით დირექტივაშია; ვინაიდან ევროკავშირის დირექტივით კონფიდენციალურობის შეთანხმებიდან გასვლის შესაძლებლობა, უპირველეს ყოვლისა, მისი დაცვის კერძო ინტერესზე უფრო მაღლა მდგომი საჯარო ინტერესით არის განპირობებული. საქართველოშიც კონფიდენციალობის დაცვის წესიდან გამონაკლისის დაშვება, სავარაუდოდ, უკეთესიც იქნებოდა თვით მედიაციის ინსტიტუტისათვის, ვიდრე – უარესი. მართალია, საქართველოს მსგავსად, კონფიდენციალობის დაცვის, ფაქტობრივად, აბსოლუტურ ვალდებულებას განვითარებული ქვეყნების წამყვანი სამედიაციო სასამართლოების წესებიც ითვალისწინებს (მაგ., კალიფორნიის³⁸), თუმცა საქართველოში, მედიატორთა კვალიფიკაციის გათვალისწინებით, მსგავსი მოწესრიგება გარკვეულ რისკებთან შეიძლება იყოს დაკავშირებული.

4. პროცესის მონაწილე პირების უფლებები და მოვალეობები

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი სასამართლო მედიაციის პროცესში მონაწილე პირებს აკისრებს შემდეგ უფლება-ვალდებულებებს:³⁹

- 31-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტის მიხედვით, მოსამართლე ვალდებულია, აიცილოს საქმე, თუ ის იმავე საქმეში მონაწილეობდა როგორც მედიატორი;

³⁵ შეგიძლიათ შეადაროთ გერმანულ კანონმდებლობას, სადაც მედიაციის აქტის მე-4 მუხლის მიხედვით, გამონაკლის შემთხვევებში, შეიძლება კონფიდენციალურობის დაცვის ვალდებულებისაგან მედიატორის გათავისუფლება. კერძოდ, ეს დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ინფორმაციის გახსნა აუცილებელია მორიგების აღსრულებისათვის ან საჯარო წესრიგის დასაცავად. იხ. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/mediationsg/gesamt.pdf>>, [12.11.2015].

³⁶ ვისკონსინის შტატის კანონმდებლობით, მედიატორებს კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნების უფლებას დახურულ სასამართლო (ინგლისურად: in camera) სხდომაზე აძლევს იმ შემთხვევაში, თუ მედიაციის პროცესზე გამხელილი ინფორმაციის კონფიდენციალურად შენახვა აშკარად უკანონოა, იხ. <<http://www.wicourts.gov/services/attorney/mediation.htm>>, [10.02.2014].

³⁷ Directive 2008/52/EC, on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, of the European Parliament and of the Council, 21 May 2008, დანვრილებით იხ. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0052:en:NOT>>, [03.07.2015].

³⁸ Sanction 1121 (mediator's Reports and Finding) California Evidence Code, იხ. <<http://www.leginfo.ca.gov/cgi-bin/displaycode?section=evid&group=01001-02000&file=1115-1128>>, [03.01.2015].

³⁹ იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?geo=on#>>, [03.11.2015].

• მედიატორის აცილების უფლებამოსილება მხარეებს ზუსტად იმავე საფუძვლებით (სსსკ 187-ე⁴⁰ მუხლი) აქვთ მინიჭებული, რომლებიც მოსამართლის აცილების საფუძველია;

• სსსკ-ის 94-ე მუხლის მიხედვით, სასამართლოში წარმომადგენლად არ შეიძლება იყოს პირი, რომელიც ამ საქმეში მონაწილეობდა მედიატორად, ხოლო სსსკ-ის 35-ე მუხლით იგივე შეზღუდვა ვრცელდება ექსპერტზე, თარჯიმანზე, სპეციალისტსა და სხდომის მდივანზე;

• სსსკ-ის 187-ე⁴⁰ მუხლი უკრძალავს მედიატორსა და მხარეებს მედიაციის პროცესში გამხელილი კონფიდენციალური ინფორმაციის გავრცელებას;

• სსსკ-ის 141-ე მუხლი მედიატორს, ერთი მხრივ, ანიჭებს პრივილეგიას, არ მისცეს ჩვენება მედიაციის მსვლელობისას მისთვის გამხელილი ინფორმაციის შესახებ, ხოლო, მეორე მხრივ, უკრძალავს სასამართლოს წინაშე მოწმის სახით წარდგომას ისეთ გარემოებებთან დაკავშირებით, რომლებიც მისთვის ცნობილი გახდა მედიატორის მოვალეობის შესრულებისას;

• 187-ე⁴⁰ მუხლის პირველი ნაწილით მხარეები ვალდებული არიან, გამოცხადდნენ მინიმუმ ორ სამედიაციო შეხვედრაზე დანიშნულ დროსა და ადგილას, ხოლო არასაპატიო მიზეზით გამოუცხადებლობის შემთხვევაში ისინი დაჯარიმდებიან 150 ლარით;

• 187-ე⁴⁰ მუხლის მიხედვით, მედიატორს შეუძლია მხარეთა მორიგებისათვის გამოიყენოს 45 დღე და ეს ვადა მხოლოდ მხარეთა თანხმობით შეიძლება გაგრძელდეს იმავე ვადით.

ამ რეგულაციების შეჯამებით, შეიძლება ითქვას, რომ ქართული კანონმდებლობით: 1) მესამე ნეიტრალურ პირს ერთმევა უფლება, იმავე დავის საგანზე მონაწილეობდეს სხვა სტატუსით მას შემდეგ, რაც იგი მონაწილეობას მიიღებს როგორც მედიატორი; 2) კონფიდენციალობის დაცვის თვალსაზრისით, მედიატორები მიეკუთვნებიან პრივილეგირებულ პროფესიათა რიცხვს, რომლებიც საკუთარი პროფესიული მოვალეობის შესრულებისას მიღებული ინფორმაციის გაცემის ვალდებულებისაგან დაცულნი არიან; 3) უზრუნველყოფილია მედიაციის პროცესში მხარეთა უშუალო მონაწილეობა; 4) დაწესებულია გონივრული ვადა, რომლის გასვლის შემდეგ მედიატორი ვალდებულია, საქმე განსახილველად დაუბრუნოს სასამართლოს.

საკანონმდებლო დონეზე მედიაციის პროცესში მონაწილეთა უფლება-მოვალეობების რეგულირების მიზანი მედიაციის პროცესის, მასში მონაწილე პირებისა და მართლმსაჯულების ინტერესების დაცვაა. აქედან გამომდინარე, მედიატორთა ზემოთ ჩამოთვლილი ვალდებულებების განვითარებული ქვეყნების (გერმანიის, ავსტრიის ან, თუნდაც, ლიბერალური მიდგომების გამო, კალიფორნიის შტატის) მედიატორთა ვალდებულებებთან შედარების შემთხვევაში, ნათლად წარმოჩნდება, რომ ქართულ სასამართლო მედიაციის პროცესში მედიატორთა ვალდებულებები არცთუ ისე სრულყოფილადაა მოწესრიგებული. გერმანიის ფედერალური კანონმდებლობით, კერძოდ, „მედიაციის აქტის“ მე-5 (1) მუხლი⁴⁰ მიუთითებს, რომ მედიატორობის მსურველმა პირმა საჭიროა, დააკმაყოფილოს შემდეგი მოთხოვნები: გაიაროს მედიაციის ტრენინგი, სადაც შეისწავლის მედიაციის ძირეულ პრინციპებს, მოლაპარაკებების წარმართვისა და კომუნიკაციის ტექნიკას, კონფლიქტის მართვასა და მედიაციის კანონს, ხოლო იმისათვის, რომ პირი გახდეს რეგისტრირებული მედიატორი, ავსტრიის მედიაციის კანონის მიხედვით, საჭიროა, რომ მას: ა) შესრულებული ჰქონდეს 28 წელი; ბ) სარგებლობდეს მაღალი სანდოობით; გ) აკმაყოფილებდეს პროფესიონალიზმის კრიტერიუმებს; დ) საკუთარი პასუხისმგებლობა დაზღვეული ჰქონდეს 400 000 ევროდ. და ბოლოს, კალიფორნიის შტატში⁴¹ მედიატორობის მსურველმა საჭიროა, გაიაროს 25-საათიანი თეორიული და პრაქტიკული ტრენინგი და ხელი მოაწეროს

⁴⁰ იხ. <<http://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/—1.html>>, [12.12.2014].

⁴¹ იხ. <<http://www.courts.ca.gov/rules.htm>>, [11.05.2013].

მედიატორთა ეთიკის წესებს, რომლებითაც, ასევე, გათვალისწინებულია, მინუმუმ, ერთი Pro Bono საქმის განხილვა წლის განმავლობაში.

5. საქმის მორიგებით დამთავრება

საქართველოში რაიმე სპეციალური ფორმა და მოთხოვნები სასამართლო მედიაციაზე მიღწეული მორიგების გასაფორმებლად არ არსებობს. თუმცა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 187-ე⁴²(ა) მუხლი არეგულირებს სასამართლო მედიაციის დასრულების საკითხს. კერძოდ, „თუ სასამართლო მედიაციისათვის კანონით დადგენილ ვადაში დავა მხარეთა შეთანხმებით დასრულდება, სასამართლო მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე გამოიტანს განჩინებას მხარეთა მორიგების დამტკიცების შესახებ. ეს განჩინება საბოლოოა, არ გასაჩივრდება⁴³ და დაუყოვნებლივ შედის ძალაში. ამასთან, „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის მიხედვით,⁴⁴ აღსრულებას ექვემდებარება კერძო და ადმინისტრაციული სამართლის საქმეებზე კანონიერ ძალაში შესული განჩინება.

საქართველოს კანონმდებლობა სასამართლო მედიაციის შედეგად მიღწეული მორიგების არა მხოლოდ იოლი აღსრულების მექანიზმებს ითვალისწინებს, არამედ მედიაციის დახმარებით საქმის დამთავრების მიზნით სასამართლოს მომხმარებლებისათვის გარკვეულ მასტიმულირებელ მექანიზმებსაც ქმნის, რომელთა შორის ერთ-ერთი უმთავრესი ეკონომიკური მოტივია. კერძოდ, მედიაციით დავის გადაწყვეტის შემთხვევაში, სახელმწიფო ბაჟის ოდენობა შეადგენს 1%-ს, მაგრამ არანაკლებ 50 ლარს.⁴⁵ ფინანსური თვალსაზრისით, ზემოაღნიშნული წესი სასამართლო ბაჟის შემცირებისა, მართლაც, შეიძლება იყოს მოტივატორი მხარეებისათვის,⁴⁶ თუმცა აქვე გასათვალისწინებელია ერთი საკითხიც: საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 208-ე მუხლით, სასამართლო მორიგების შემთხვევაში (და არა მედიაციით მორიგების შემთხვევაში) მოსამართლე გამოიტანს განჩინებას საქმისწარმოების შეწყვეტის შესახებ და დაამტკიცებს მორიგების პირობებს, ხოლო საქმისწარმოების შეწყვეტისას „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტი იძლევა გადახდილი სახელმწიფო ბაჟის მთლიანი დაბრუნების შესაძლებლობას.⁴⁶ შესაბამისად, აღნიშნული ჩანაწერი პრაქტიკაში იძლევა სასამართლოში მორიგებისათვის უფრო მეტ სტიმულს, ვიდრე მედიაციის პროცესით მორიგებისთვის. შეიძლება, ეს საკითხი არცთუ მნიშვნელოვანი იყოს, თუმცა მოსალოდნელია, რომ მხარეებმა მედიატორთან საქმის მორიგებით დამთავრებაზე სწორედ იმიტომ თქვან უარი, რომ მათთვის კიდევ უფრო ხელსაყრელი მედიაციის პროცესის დასრულების შემდეგ სასამართლო დარბაზში მორიგება იქნება.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ქართულ კანონმდებლობაში სასამართლო მორიგების მარეგულირებელ ნორმებსაც აქვთ გარკვეული ხარვეზები. კერძოდ, სამოქალაქო საპროცესო კო-

⁴² იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?geo=on#>>, [03.11.2015].

⁴³ იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/18442>>, [03.11.2015].

⁴⁴ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 39-ე მუხლის „ა3“ პუნქტი, იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?geo=on#>>, [03.11.2015].

⁴⁵ როგორც პრაქტიკაში გამოიკვეთა, ხშირად მხარეებს პირველ ინსტანციაში სარჩელის შეტანისას მთლიანად გადახდილი აქვთ „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“ კანონით გათვალისწინებული სასამართლოს ბაჟის ოდენობა – 3%, რის გამოც მოსამართლე მხარეებს, მორიგების აქტის დამტკიცებასთან ერთად, უკან უბრუნებს დამატებით გადახდილ 2%-ს.

⁴⁶ იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/93718>>, [03.11.2015].

დექსის 218-ე მუხლის მიხედვით,⁴⁷ მოსამართლე, მხარეთა მორიგების მიზნით, უფლებამოსილია, თავისი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობით გამოაცხადოს შესვენება სასამართლო სხდომის მიმდინარეობისას და სხვა პირთა დასწრების გარეშე მოუსმინოს მხოლოდ მხარეებს, ან მხოლოდ მათ წარმომადგენლებს. ასევე, მოსამართლეს, მხარეთა მორიგების მიზნით, შეუძლია, მიუთითოს დავის გადაწყვეტის შესაძლო შედეგებზე და მხარეებს შესთავაზოს მორიგების პირობები. როცა მოსამართლე თავად გამოდის მომრიგებლის როლში თავის წარმოებაში არსებულ საქმეზე და არ გადასცემს მას კოლეგას, როგორც ეს, მაგ., გერმანიის ფედერაციის სასამართლოებშია,⁴⁸ მორიგი პროცესი დგება შემდეგი პრობლემების წინაშე:

1. მხარეებს და თავად მოსამართლეს უჭირთ შეჯიბრებითობის პრინციპზე დამყარებული სასამართლო პროცესიდან თანამშრომლობის პრინციპზე დამყარებულ მორიგების პროცესზე მომენტალურად გადასვლა, შესაბამისად, პროცესისადმი დამოკიდებულების შეცვლა. აქედან გამომდინარე, საქართველოს სასამართლოებში მიმდინარე სასამართლო მორიგების პროცესები, მაღალი ალბათობით, იმავე დაპირისპირებულ რეჟიმში გრძელდება ხოლმე, რა რეჟიმშიც მიმდინარეობდა სასამართლო პროცესი;

2. მხარეებმა, იციან რა, რომ მორიგების მიუღწევლობის შემთხვევაში, იმავე მოსამართლეს მოუწევს შინაგანი რწმენის კარნახით გადაწყვეტილების მიღება დავის საგანზე, ერიდებიან ისეთი კონფიდენციალური ინფორმაციის გამხელას, რამაც შესაძლოა, ზემოქმედება მოახდინოს გადაწყვეტილების მიმღებ პირზე. შესაბამისად, ის ფაქტი, რომ მოსამართლეს შეუძლია, სხვა პირთა დასწრების გარეშე მოუსმინოს მხოლოდ მხარეებს, ვერ იქნება საკმარისი გარანტი მხარეთათვის სენსიტიური ინფორმაციის გაცემისა.

3. მორიგების პროცესში მესამე ნეიტრალური პირის მიერ მორიგების პირობების შეფასების ან შეთავაზების დროს არსებობს საშიშროება იმისა, რომ, თუ ერთი ან მეორე მიუღებელია მხარისათვის, მისი გამჟღავნების მომენტიდან ნეიტრალური პირი – მოსამართლე თუ მედიატორი – მხარის აღქმაში კარგავს ნეიტრალური პირის როლს და იგი ოპონენტი მხარის „ადვოკატი“ ხდება. აქედან გამომდინარე, საქმის უშუალოდ განმხილველი მოსამართლის მიერ, თუნდაც მხარეთა მორიგების მიზნით, მითითება ერთ-ერთი მხარისათვის (ან ორივესთვის) დავის გადაწყვეტის მისთვის (ან მათთვის) მიუღებელ შედეგზე ან მორიგების პირობაზე, არყვეს პროცესის გაგრძელების შემთხვევაში ამ მოსამართლის ნეიტრალურ და მიუკერძოებელ აღქმას, რაც საკმაოდ მნიშვნელოვანი საკითხია მართლმსაჯულებისათვის.⁴⁹ სწორედ ამ პრობლემების გადაწყვეტისა და რისკების განეიტრალების მიზნით, გერმანიაში სასამართლო მორიგებისას დავა გადაეცემა სხვა მოსამართლეს, რომელიც განსხვავებულ გარემოში ხვდება მხარეებს, აცნობს საკუთარ როლს და მხარეებს შორის თანამშრომლობითი დამოკიდებულების შექმნით ცდილობს სამართლებრივი უთანხმოების მორიგებით დამთავრებას. ამასთან, ის ვალდებულია, არ გაანდოს საქმის განმხილველ მოსამართლეს ის ინფორმაცია, რაც მისთვის ცნობილი მორიგების პროცესის მსვლელობიდან გახდა. შესაბამისად, დაიცვას კონფიდენციალობა, ხოლო მორიგების პროცესის წარუმატებლად დამთავრების შემთხვევაში საქმე განსახილველად დაუბრუნოს თავდაპირველ მოსამართლეს.⁵⁰

⁴⁷ იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?geo=on#>>, [03.11.2015].

⁴⁸ Hopt K. J., Steffek F., *Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*, Oxford University Press, Oxford, 2013, 17.

⁴⁹ აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესო განმარტება გაკეთდა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო პალატის 2015 წლის 6 აგვისტოს განჩინებაში. იხ. <<http://library.court.ge/judgements/63762015-09-11.pdf>>, [11.11.2015].

⁵⁰ Hopt K. J., Steffek F., *Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*, Oxford University Press, Oxford, 2013, 18.

სავარაუდოდ, საქართველოს საერთო სასამართლოებში სასამართლო მორიგებით მიღწეული მორიგებათა არცთუ ისე სახარბიელო სტატისტიკური მაჩვენებლის⁵¹ განმაპირობებელი, მოსამართლეთა მორიგების ტექნიკის ცოდნის დონესთან ერთად, აღნიშნული საკანონმდებლო ხარვეზიცაა. შესაბამისად, სასურველია, წამყვანი ევროპული ქვეყნების საუკეთესო პრაქტიკის გათვალისწინებით, საქართველოში დაიხვეწოს სასამართლო მორიგების მარეგულირებელი კანონმდებლობა.

ბ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს მედიაციის საპილოტე პროექტის პრაქტიკის ანალიზი

საკანონმდებლო ნორმების ამოქმედების შემდეგ (2012 წლის 1 იანვარი), 2012 წლის 7 მაისს,⁵² საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს, იუსტიციის უმაღლეს სკოლას, თბილისის საქალაქო სასამართლოს, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებულ დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნულ ცენტრს, „გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებას“ (GIZ) და „მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების პროექტს“ (JILEP) შორის გაფორმებული მემორანდუმით სასამართლო მედიაციის პრაქტიკული ამოქმედების მიზნით გადადგმული პირველი ნაბიჯი იყო. ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმით თბილისის საქალაქო სასამართლოში შეიქმნა სასამართლო მედიაციის საპილოტე პროექტი და შეირჩნენ კანდიდატები ბრიტანული კომპანიის „დავების ეფექტიანი გადაწყვეტის ცენტრის“ (CEDR) დახმარებით წარმართული მედიაციის სასწავლო კურსის გასავლელად. თბილისის საქალაქო სასამართლოს მედიაციის პილოტურმა პროექტმა უშუალოდ სამედიაციო შეხვედრების განხორციელება 2013 წლის დეკემბრიდან დაიწყო. ორი წლის განმავლობაში სამედიაციოდ სულ 44 საქმე⁵³ იქნა გადაცემული (2013 წელს – 3 საქმე, 2014 წელს – 13, ხოლო 2015 წელს – 28). სამედიაციოდ გადაცემული საქმეებიდან 16 დასრულდა შეთანხმებით, 25 – შეთანხმების მიღწევის გარეშე, ხოლო 3 დავაზე მედიაცია კვლავ მიმდინარეობს. პროცენტული თვალსაზრისით, მორიგებით დასრულდა დამთავრებული 41 საქმის 39%, ხოლო წარუმატებლად – 61%. აღსანიშნავია, რომ საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში პილოტურ პროექტში მხოლოდ ნებაყოფლობითი მედიაციის საქმეები მოხვდნენ, საიდანაც უმრავლესობა – 29 საქმე ვალდებულებითსამართლებრივი დავა იყო, 11 – საოჯახო და 4 – მემკვიდრეობითი.⁵⁴ თუ გავითვალისწინებთ მედიაციის – მორიგებით დავების გადაწყვეტის – კულტურის ნაკლებობას თანამედროვე ქართულ მართლმსაჯულებაში, რაც დასტურდება უზენაესი სასამართლოს ოფიციალური სტატისტიკითაც (კერძოდ, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სტატისტიკის სამსახურის ინფორმაციით, თბილისის საქალაქო სასამართლოში სამოქალაქო სამართლებრივ დავებზე სასამართლო მორიგებით დასრულდა: 2012 წელს სულ განხილულ საქმეთა 8,4%, 2013 წელს – 7,2%, 2014 წელს – 9,6%, ხოლო 2015 წელს 9,1%;⁵⁵ მთელი საქართველოს მასშტაბით აღნიშნული მონაცემები კიდევ უფრო დაბალია. კერძოდ, სასამართლო მორიგებით

⁵¹ იხ. <<http://www.supremecourt.ge/statistics/>>, [12.12.2015].

⁵² იხ. <<http://hcoj.gov.ge/ge/sasamartlo-mediatsiis-temastan-dakavshirebit-memorandumi-gaformda/1924>>, [28.11.2015].

⁵³ აღნიშნული სტატისტიკა მოწოდებულია თბილისის საქალაქო სასამართლოს მიერ 2015 წლის 2 დეკემბერს.

⁵⁴ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 25 ნოემბრის წერილი.

⁵⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 20 ნოემბრის №118-კ წერილი.

დასრულდა სულ განხილული სამოქალაქოსამართლებრივი დავების: 2012 წელს – 8,3%, 2013 წელს – 8,4%, 2014 წელს – 9,5%, ხოლო 2015 წელს 8,5%.⁵⁶), პილოტური პროექტის შედეგად მიღებული მონაცემები თითქმის 4-ჯერ აღემატება სასამართლო მორიგებათა პროცენტულ მაჩვენებელს. შესაბამისად, საკმაოდ კარგ შედეგად შეიძლება ჩაითვალოს მედიაციის საპილოტე პროექტისათვის ბოლო ორი წლის განმავლობაში მიღწეული მორიგებები.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს პილოტური პროექტის ადმინისტრატორი, გარდა სამედიაციო ცენტრისადმი გადაცემული საქმეთა სტატისტიკური მონაცემებისა, ამუშავებს მედიაციის პროცესში მონაწილე მხარეთა და მათ წარმომადგენელთა მედიაციის პროცესითა და მედიატორით კმაყოფილების ანონიმურ კითხვარს. წამყვან სამედიაციო ცენტრებს⁵⁷ სწორედ მედიაციის მომხმარებელთა კმაყოფილების კითხვარის შედეგები მიაჩნიათ პროექტის წარმატების მთავარ საზომ ერთეულად და არა მორიგებით დამთავრების პროცენტული მაჩვენებელი, რაც საკმაოდ ლოგიკურიცაა, თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ ფაქტს, რომ მედიაციის მიზანი არა მხოლოდ მორიგების მიღწევაა, არამედ სასამართლოში დავის გაგრძელება მას შემდეგ, რაც მხარეები დარწმუნდებიან, რომ დავის მოსამართლის მიერ გადაწყვეტა მოცემული სიტუაციიდან გამოსვლის საუკეთესო საშუალებაა. შესაბამისად, ადვოკატი და მისი კლიენტი მედიაციის პროცესს კმაყოფილი უნდა ტოვებდეს მაშინაც, როცა ის დავის მორიგებით დამთავრებას ვერ ახერხებს, ვინაიდან იცის, რომ ეს ის შემთხვევაა, როცა მორიგების, დავის მშვიდობიანი გადაწყვეტის, ურთიერთობის ტრანსფორმირების და მედიაციის სხვა უპირატესობების გამოყენების შანსი არ არსებობდა და არა ის, როცა მხარეები შესაძლებლობებს უბრალოდ გამოუყენებელს ტოვებენ, ან უფრო მეტიც – უბრალოდ, კარგავენ. აქედან გამომდინარე, მომხმარებელთა კმაყოფილების კითხვარი ერთ-ერთი საუკეთესო მეთოდია მედიატორთა და მედიაციის პროცესის ხარისხის კონტროლის, შენარჩუნებისა და გაუმჯობესებისა, რაც, სავარაუდოდ, გარკვეული პერიოდის გასვლის შემდეგ თავად საპილოტე პროექტის მმართველების მიერ განხორციელდება კიდევ.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს საპილოტე პროექტს, გადაცემული სამედიაციო საქმეთა რაოდენობის თვალსაზრისით, საამაყოფად, რა თქმა უნდა, არ აქვს საქმე, თუმცა პილოტური პროექტის მმართველების სწორ გადაწყვეტილებად უნდა ჩაითვალოს პირველ ეტაპზე მხოლოდ ნებაყოფლობითი მედიაციის გამოყენება და მხოლოდ გარკვეული გამოცდილების დაგროვების შემდეგ (სავარაუდოდ, 2016 წლიდან) სავალდებულო მედიაციის ამოქმედება. როგორც აღვნიშნეთ, რიცხობრივ მაჩვენებელზე მნიშვნელოვანი მომხმარებელთა კმაყოფილებაა, მაგრამ, ვინაიდან, მომხმარებელთა კმაყოფილების კითხვარი კონფიდენციალურია, რთულია ვისაუბროთ ამ ასპექტში თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამედიაციო ცენტრის მიღწევებზე, თუმცა ის ფაქტი, რომ ეს ინფორმაცია გროვდება, მუშავდება და ინახება თბილისის საქალაქო სასამართლოს ბაზაში, უდავოდ მისასალმებელია.

4. საერთაშორისო ექსპერტების რეკომენდაციები

უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში საქართველოში დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების, კერძოდ, მედიაციის მდგომარეობის, განვითარების დინამიკისა და პერსპექტივების შესახებ საჯაროდ ხელმისაწვდომი სამი ანგარიში მომზადდა. სამივე მათგანი მედიაციის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე ჩატარდა, სხვადასხვა ექსპერტის მონაწილეობით.

⁵⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის №118-კ წერილი.

⁵⁷ იხ. <<http://www.jamsadr.com/>>, an <<http://www.ca9.uscourts.gov/mediation/>>, [11.11.2015].

ბით. აქედან გამომდინარე, ისინი, მართლაც, მნიშვნელოვანი დოკუმენტებია საქართველოში სასამართლო მედიაციის განვითარების ტრეკტორიის, არსებული და ხელიდან გაშვებული შესაძლებლობების დანახვისა და მომავალი განვითარების მიზნით მიღებული რჩევების შესასწავლად და გასაანალიზებლად და სწორედ ამიტომ იმსახურებენ ინდივიდუალურად განხილვას.

2011 წლის ოქტომბერში „მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი განვითარების პროგრამის“⁵⁸ დახმარებით საქართველოში დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების შეფასება (ანგარიში) მოამზადა მონვეულმა ექსპერტმა მიხეილ ბლემანმა. ანგარიში არა მხოლოდ სასამართლო მედიაციას, არამედ მთლიანად დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების შეფასებას მოიცავს. ექსპერტის საქართველოში ყოფნის პერიოდში მედიაციის მარეგულირებელ ნორმებზე მუშაობა დაწყებულიც კი არ იყო, თუმცა ეს ფაქტი წინამდებარე შეფასებას დღევანდელი გადმოსახედიდან კიდევ უფრო საინტერესოს ხდის, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების საქართველოში განვითარებით დაინტერესებული პირების 2011 წლისათვის არსებული მოსაზრებებისა და მოლოდინების გაცნობის თვალსაზრისით. მედიაციის განვითარების ტრეკტორიის მეტ-ნაკლებად ზუსტად განჭვრეტის თვალსაზრისით, გამოსაყოფია იურიდიულ კომპანიებთან შეხვედრის შედეგად ექსპერტის მიერ გაკეთებული ჩანაწერი იმის თაობაზე, რომ, მედიაციის ინსტიტუტის ცნობისა და მის მიმართ კეთილგანწყობის მიუხედავად, იურიდიული კომპანიის წარმომადგენლები არ იყვნენ დარწმუნებული, რამდენად კარგად იმუშავებდა ეს ინსტიტუტი საქართველოში მასტიმულირებელი მექანიზმების გარეშე.⁵⁹ ამდენად, მედიაციის მასტიმულირებელი მექანიზმების მნიშვნელობაზე იმთავითვე იყო საუბარი.

შესაბამისად, დასკვნა, რომელიც ექსპერტს გამოაქვს საქართველოში დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების შესახებ, არის შემდეგი: „პერსპექტივა საქართველოში მედიაციის განვითარებისა არის საკმაოდ კარგი, რამდენადაც მისი საჭიროება მოსამართლეთა, იურისტებისა და იურიდიული სკოლების მიერ არის დადასტურებული და არსებობს პოტენცია, რეალიზებულ იქნეს სწორედ ისეთი მოდელი, რომელიც ხელს შეუწყობს დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების განვითარებას“.⁶⁰

აღსანიშნავია ასევე, რომ შეფასების ავტორი (*მ. ბლემანი*) იმთავითვე ხაზს უსვამს მოდელის მნიშვნელობას. კერძოდ, მისი მოსაზრებით, საქართველოში მედიაციის განსავითარებლად გათვალისწინებულ უნდა იქნეს „საერთაშორისო ფინანსური თანამშრომლობის“ (*IFC*-ის) მიერ ბალკანეთის ქვეყნებში კომერციული მედიაციის განვითარების შედეგად დაგროვილი გამოცდილება.⁶¹

2015 წლის მარტში „მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი განვითარების პროგრამის“⁶² ფარგლებში „დავების გადაწყვეტის ევროპულმა ცენტრმა“ საქართვე-

⁵⁸ „მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების პროგრამა“ „აღმოსავლეთ-დასავლეთის მართვის ინსტიტუტის“ მიერ საქართველოში განხორციელებული ოთხწლიანი ინიციატივა იყო, რომელიც აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტომ დააფინანსა. დაწვრილებით იხ. <<http://www.ewmi-jilep.org/>>, [22.10.2015].

⁵⁹ *Blechman M. D.*, Assessment of ADR in Georgia, Assisted by USAID – JILAP Commercial Law team, 2011, 5.

⁶⁰ იქვე, 1.

⁶¹ მომზადებული ანგარიშის დეტალურად გასაცნობად იხ. <<http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/991f510047e98d59a52ebd6f97fe9d91/PublicationBalkansGivingMediationAChanceADRStory.pdf?MOD=AJPERES>>, [11.11.2015].

⁶² „მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების პროგრამა“ „აღმოსავლეთ-დასავლეთის მართვის ინსტიტუტის“ მიერ საქართველოში განხორციელებული ოთხ-

ლოში მედიაციის შესახებ ანგარიში მოამზადა, რომელიც არაერთ საინტერესო დაკვირვებასა და რეკომენდაციას მოიცავს. ეს რეკომენდაცია საქართველოში მედიაციის ინსტიტუტის განვითარების შეფასების თვალსაზრისით გაკეთებული ყველაზე უფრო ფართო და ამომწურავი ანგარიშია. ანგარიშის შემუშავებისათვის მონვეული ექსპერტის, ალეს ზალარის,⁶³ მიზანი იყო, შეეფასებინა: დავების გადაწყვეტის რამდენად ეფექტური საშუალება შეიძლება ყოფილიყო მედიაცია საქართველოში; თბილისის საქალაქო სასამართლოში პილოტური პროექტის მიმდინარეობა და მედიაციის განვითარებაზე პილოტის გავლენა მთელი ქვეყნის მასშტაბით.

მედიაციის მარეგულირებელი ნორმების შეფასების მიზნით, ექსპერტის მიერ შემოთავაზებულ იქნა მისი შემომწმება ავსტრალიის „დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების ნაციონალური საბჭოს“⁶⁴ მიერ შემუშავებული კითხვარის დახმარებით, რომელიც მედიაციის მომწესრიგებელ ნორმებზე მომუშავე პირებს ეხმარება საკითხების მიმართ თანმიმდევრულ მიდგომასა და შესაბამისი სტანდარტების შემუშავებაში. კვლევის ავტორს საქართველოში, ზოგადად, მედიაციის ინსტიტუტის განსავითარებლად შემდეგი საკითხები მიაჩნია პრობლემურად:

1. დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების განვითარების პოლიტიკის განმსაზღვრელი დოკუმენტის არარსებობა, რაც სხვა საკითხებთან ერთად დონორი ორგანიზაციების მხრიდან მედიაციის განვითარების პროცესში მხარდაჭერის შესუსტებითაა გამოწვეული;

2. დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების პოლიტიკის განსაზღვრის მიზნით ერთიანი და მუდმივმოქმედი საკონსულტაციო ორგანოს არარსებობა, რომელიც მაკოორდინებელი ორგანოს ფუნქციასაც შეასრულებდა.

შესაბამისად, მედიაციის შემდგომი განვითარებისათვის მთავარ გამოწვევად დასახელდა მედიაციის განვითარების პროცესში ჩართულ მხარეებს შორის ინფორმაციის გაცვლისა და პროცესთა კოორდინების არაეფექტური სისტემა, ისევე, როგორც ერთიანი ხედვის უქონლობა. აქედან გამომდინარე, მიუხედავად სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში სასამართლო მედიაციის შესახებ თავის არსებობისა, ზოგადად, მედიაციის ინსტიტუტის მომწესრიგებელი საკანონმდებლო აქტის უქონლობა ქმნის არასრულ საკანონმდებლო ჩარჩოს საქართველოში, რომელიც, ერთი მხრივ, თანხვედრაში ვერ მოდის ევროკავშირის შესაბამის დირექტივებთან, ხოლო, მეორე მხრივ, იწვევს ინსტიტუტისადმი ნდობის შემცირებას მის პოტენციურ მომხმარებლებში.

სასამართლო მედიაციის ნაწილში კანონმდებლობის შეფასებისას ექსპერტის მიერ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 21-ე¹ თავის⁶⁵ დადებით ასპექტებად აღინიშნა:

- მედიაციის ორივე ფორმით, როგორც სასამართლო მედიაციის, ისე სასამართლოსთან დაკავშირებული მედიაციის ფორმით, სასამართლო სისტემაში დანერგვის შესაძლებლობა;
- საოჯახო, მემკვიდრეობითი და სამეზობლო დავების მიმართ სავალდებულო მედიაციის გავრცელების შესაძლებლობა;
- მედიაციის მაქსიმალური ხანგრძლივობის – 90-დღიანი დანაწესის არსებობა;
- მედიაციის პროცესზე გამოუცხადებლობის შემთხვევაში შესაბამისი სანქციათა დაწესება;

ნლიანი ინიციატივა იყო, რომელიც აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტომ დააფინანსა. დანვრილებით იხ. <<http://www.ewmi-jilep.org/>>, [22.10.2015].

⁶³ ალეს ზალარი – „დავების გადაწყვეტის ევროპული ცენტრის“ პრეზიდენტი, სლოვენის იუსტიციის ყოფილი მინისტრი და სახელგანთქმული მედიატორია.

⁶⁴ National Australian ADR Commission, იხ. <<http://www.ag.gov.au/LegalSystem/AlternateDisputeResolution/Pages/NADRACPublications-A-Z.aspx>>, [22.10.2015].

⁶⁵ იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?geo=on#>>, [03.11.2015].

- კანონმდებლობით გათვალისწინებული გამონაკლისების გარდა, მხარეთა თანხმობით ყველა სამოქალაქოსამართლებრივი დავის სამედიაციოდ გადაცემის შესაძლებლობა;
 - კონფიდენციალურობის დაცვა და მედიაციის პროცესში შექმნილ მტკიცებულებათა სასამართლო პროცესზე დაუშვებლობის საკითხი;
 - სასამართლოს დახმარებით მიღწეული მორიგებების აღსრულების საკითხი.⁶⁶
- მომზადებული დოკუმენტის მიხედვით, კანონმდებლობის ნაკლოვანებებია:
- სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში სასამართლო მედიაციის შესახებ თავის არასრული შესაბამისობა ევროკავშირის შესაბამის დირექტივასა და უნსიტრალის მოდელურ კანონთან;
 - მედიატორთა შერჩევისა და აკრედიტირების კრიტერიუმების არარსებობა;
 - სასამართლო ხელისუფლებისა და კონკრეტულ სასამართლოთა ნახალისება მედიაციის პროგრამებისა და მათი მომწესრიგებელი ნორმების შესამუშავებლად;
 - სასამართლო მედიაციის დაფინანსების საკითხის მოუწესრიგებლობა;
 - ფინანსური თვალსაზრისით სასამართლო მორიგებისა და მედიაციის დახმარებით მიღწეული მორიგების არათანაბარ პირობებში დაყენება;
 - მინიმუმ ორი სამედიაციო შეხვედრის გამართვის ვალდებულება.⁶⁷

საქართველოს კანონმდებლობაში არსებულ ზემოაღნიშნულ ნაკლოვანებებსა და დადებით ასპექტებზე დაყრდნობით ანგარიშში მოცემულია შესაბამისი დასკვნები თბილისის საქალაქო სასამართლოში მიმდინარე პილოტური პროგრამის შესახებ; განსაკუთრებით საყურადღებოა რჩევა პილოტური პროგრამის დებულების სასამართლოსა და მომხმარებელთა ინტერესების გათვალისწინებით ფორმირების შესახებ; აქვე რეკომენდებულია მოდავე მხარეებისათვის ადრეულ ეტაპზე მედიაციის შეთავაზება; მოცემულია რჩევები მომხმარებლებთან კომუნიკაციის თაობაზე და, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, რეკომენდაცია საოჯახო დავებზე პილოტური პროექტის სავალდებულო მედიაციაზე, ხოლო სამეზობლო და მემკვიდრეობითი დავების – კვაზისავალდებულო (რბილ) მოდელზე გადასვლასთან დაკავშირებით.⁶⁸

ანგარიშის სასამართლო მედიაციის ნაწილში მოცემულია რეკომენდაციები არა მხოლოდ თბილისის საქალაქო სასამართლოსათვის, არამედ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსთვისაც, კერძოდ, რჩევები მოსამართლეთა „ინდივიდუალური სტატისტიკის ფორმებში“ მედიაციისათვის გადაცემულ საქმეთა რაოდენობის ჩამატების შესახებ და მოსამართლეთა ეფექტურობის შეფასების კრიტერიუმებს შორის მედიაციისათვის მიმართვების რაოდენობის დამატების თაობაზე.

რთულია ითქვას, რომ კვლევაში მოცემული რეკომენდაციების მიღებიდან 6 თვის შემდეგ რაიმე ძირეულად შეიცვალა. მასში მოცემული ყველა რჩევა თუ იდეა ისეთივე აქტუალურია 2015 წლის ბოლოსაც, როგორც ექსპერტების საქართველოში ყოფნისას იყო და, შესაბამისად, არსებულ პრობლემებს კიდევ ერთი დაემატა – ექსპერტების მიერ მომზადებული უმნიშვნელოვანესი რჩევების გაუთვალისწინებლობა. მართალია, იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ დაიწყო ზრუნვა მედიაციის პილოტური პროექტების თბილისის გარეთ გატანაზე, დაარსდა მედიატორ-

⁶⁶ ეს ჩამონათვალი არ არის სრული.

⁶⁷ ეს ჩამონათვალი არ არის სრული.

⁶⁸ რაც გულისხმობს განჩინების ჩაბარებიდან 8 დღის განმავლობაში წერილობით და სათანადო მიზეზის მითითებით მედიაციაზე უარის თქმის შესაძლებლობას.

თა ასოციაცია, თბილისის საქალაქო სასამართლოში არსებული მედიაციის პილოტური პროექტი იწყებს სავალდებულო მედიაციაზე გადასვლას 2016 წლიდან, მაგრამ საერთო სურათი კვლავ უცვლელია – სასამართლო მედიაცია ჯერჯერობით ისევ ნელი ტემპით ვითარდება.

მიუხედავად იმისა, რომ *აღეს ზალარი* ანგარიშის მოსამზადებლად საქართველოში ხანმოკლე ვადით იმყოფებოდა, იგი სიღრმისეულად ჩასწვდა საქართველოში მედიაციის დამკვიდრების ხელშემშლელ ფაქტორებს, რომელთა შორის, განსაკუთრებით, აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მან საქართველოში მედიაციის დამკვიდრების მთავარი ხელისშემშლელი ფაქტორი არა ტექნიკურ ან საკანონმდებლო სივრცეში დაინახა, არამედ მედიაციის განვითარებით დაინტერესებულ უწყებებს შორის ინფორმაციის გაცვლის, კოორდინებული მუშაობისა და პროცესების ერთობლივად გაძღოლის საკითხში, რაც აისახება ამ ინსტიტუტის საქართველოში დამკვიდრების პროცესის ადმინისტრირებაზე.

და ბოლოს, 2015 წლის მაისში საქართველოში იმყოფებოდნენ „ფონდ სამართლის უზენაესობის ინიციატივის“ დამფუძნებელი *ვიქტორ შახტერი* და ამავე ფონდის ექსპერტი *ჯონ კოპელი*. ვიზიტის ფარგლებში ექსპერტებმა შეისწავლეს სასამართლო მედიაციის მარეგულირებელი ნორმები და გამართეს შეხვედრები სასამართლო მედიაციის დანერგვის პროცესში მონაწილე მხარეებთან. მიღებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, მონვეულმა სპეციალისტებმა შეიმუშავეს რეკომენდაციები, რომელთა დაყოფაც მათ მიერ მოხდა მაღალი, საშუალოდ მაღალი და საშუალო პრიორიტეტების მიხედვით. რეკომენდაციათა ნუსხაში მაღალი პრიორიტეტი მიენიჭა შემდეგ საკითხებს:

- სავალდებულო მედიაციის ამოქმედებას;
- სამუშაო ჯგუფის შექმნას, კერძოდ, ყველა მნიშვნელოვანი დაინტერესებული მხარის მონაწილეობით;
- მოსამართლეთა მიერ მედიაციის ტრენინგის გავლას;
- ადვოკატთა ტრენინგს, მედიაციაში წარმომადგენლობითი უნარების განსავითარებლად;
- საზოგადოების ცნობიერების გაზრდას მედიაციის ღირებულებისა და ხელმისაწვდომობის შესახებ;
- მედიაციის პროცესით კმაყოფილების შეფასების სისტემის დახვეწას;
- მედიაციის უნარებში მედიატორთა და მოსამართლეთა ცოდნის მუდმივ განახლებას;
- ქოუჩინგისა და მენტორის სისტემების დანერგვას ახალბედა მედიატორებისათვის.

სხვა რეკომენდაციებისაგან განსხვავებით, „ფონდ სამართლის უზენაესობის ინიციატივის“ ექსპერტთა რეკომენდაციები გამოირჩევა უფრო მეტად პრაქტიკული ხასიათით, ვიდრე ნორმათა სამართლებრივი შინაარსის ანალიზით. ასევე, ვინაიდან შეფასება მხოლოდ სასამართლოს მედიაციის განსავითარებლად იქნა შემუშავებული, ფოკუსირებულია მთლიანად სასამართლო მედიაციაზე და არ მიმოიხილავს საქართველოში არსებულ სხვა სამედიაციო ინსტიტუტების სუსტ და ძლიერ მხარეებს. შესაბამისად, ის უფრო კონკრეტული და პილოტური პროექტის დეტალებზეა ორიენტირებული, ვიდრე ზოგად სურათზე.

5. დასკვნა

ქართული მართლმსაჯულებისათვის მედიაციის ინსტიტუტის წარმატებით დამკვიდრება უაღრესად მნიშვნელოვანი საკითხია როგორც პრაქტიკული,⁶⁹ ისე იდეური⁷⁰ თვალსაზრისით. მისი განხორციელება რთულია აკადემიური მხარდაჭერის გარეშე. ის ფაქტი, რომ *ილია ჭავჭავაძე* სამართლის განხორციელების პროცესში მორიგების ინსტიტუტის როლისა და მნიშვნელობის შესახებ წერდა, უდავოდ, დიდი გამართლება და უპირატესობაა საქართველოში მედიაციის კვლავ დასამკვიდრებლად. *ილია ჭავჭავაძის* ნააზრევი საქართველოში (და არა მარტო საქართველოში) მორიგებით სამართლებრივი დავების გადაწყვეტის კულტურის დამკვიდრებისთვის დატოვებული უდიდესი მემკვიდრეობაა, რომლის გამოყენებას როგორც სიმბოლური, ისე პრაქტიკული დანიშნულება აქვს. როგორც ცვლილების მენეჯმენტის ექსპერტები მიუთითებენ, თუ გვინდა, რომ მოვახდინოთ სისტემის ცვლილება, აუცილებელია, ახალი სისტემა ემყარებოდეს და აპელირებდეს ძველ, საუკეთესო გამოცდილებაზე.⁷¹ ის, რომ საქართველოში საუკუნეების განმავლობაში მედიაციის ტექნიკის დახმარებით წყდებოდა სამართლებრივი უთანხმოებანი, სადავო არც აქამდე იყო,⁷² თუმცა, გარდა მომრიგებელი მოსამართლის ინსტიტუტის აღწერისა, *ილია ჭავჭავაძე* თავის პუბლიკაციებში ქმნის კონცეფციას იმისას, თუ როგორი უნდა იყოს სასამართლო ხელისუფლების პოლიტიკა საქმეთა მართვის, მართლმსაჯულების განხორციელების და სასამართლოს მომხმარებელთათვის სერვისის გაწევის კუთხით. კერძოდ, იგი მიუთითებდა სწრაფ, მარტივ და არაფორმალურ მართლმსაჯულებისა და მომხმარებელზე ორიენტირებულ სასამართლო სერვისის მნიშვნელობაზე. შესაბამისად, მის გამონათქვამებს აქვს პოტენციალი, გახდეს ქართული სასამართლო მედიაციის სლოგანი და მათზე აიგოს თანამედროვე სასამართლო მედიაციის საკომუნიკაციო სტრატეგია.

ცხადია, ქართული მართლმსაჯულების პარადიგმის შესაცვლელად საქართველოში არსებული დავების მშვიდობიანი გადაწყვეტის ისტორიული გამოცდილებაზე აპელირება საკმარისი არ არის. ცვლილების მართვის პროცესის გასამკლავებლად საჭიროა, ასევე, შესაბამისი რეგულაციებისა და კარგი მენეჯმენტის არსებობა, რაც, ერთი მხრივ, სასამართლო მედიაციის მარეგულირებელი ნორმების და, მეორე მხრივ, პროცესის ეფექტური ადმინისტრირების ნაწილია.

რასაკვირველია, სასამართლო მედიაციის შესახებ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში განხორციელებული ცვლილებები მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო ქართულ მართლმსაჯულებაში მედიაციის დასანერგავად, თუმცა არასაკმარისი, რაც სტატიაში მოცემული საკანონმდებლო

⁶⁹ პრაქტიკული თვალსაზრისით, მართლმსაჯულებისათვის მედიაციის მნიშვნელობაზე ხაზგასმის უფლებას იძლევა სასამართლო განხილვების მომლოდინე საქმეთა რაოდენობა, განხილვის საშუალო ვადები, მოსამართლეთა არასაკმარისი რაოდენობის შესახებ იუსტიციის საბჭოს წევრების განცხადებები და მორიგებით დამთავრებულ საქმეთა სტატისტიკური მაჩვენებლები. საქართველოს საერთო სასამართლოების ოფიციალური სტატისტიკა იხ. <<http://www.supremecourt.ge/statistics/>>, [11.12.2015].

⁷⁰ იდეური თვალსაზრისით, მართლმსაჯულებისათვის მედიაციის დანერგვის მნიშვნელობა პრობლემის ადრეულ და მშვიდობიან გადაწყვეტაზე ორიენტირებული მრავალსარკმლიანი სასამართლოს ჩამოყალიბებაა, რითაც მართლმსაჯულება გაცილებით ეფექტურად მოახერხებს სამართლის არსის – სოციალური მშვიდობის მიღწევას.

⁷¹ Heath C., Heath D., Switch: How to Change Things when Change is Hard, Broadway Books, New York, 2010, 23.

⁷² ქართული ჩვეულებითი სამართალი, მე-3 ტომი, მთ.რედ. მ. კეკელია, თბ., 1991, 185.

ნორმების ანალიზითა და მიღებული რეკომენდაციებითაც ნათლად ჩანს. კერძოდ, პრობლემები იკვეთება მედიაციის ცნების – დეფინირების, სასამართლო მედიაციის მაკოორდინებელი ორგანოს, სამედიაციო ცენტრებისა თანამშრომელთა უფლებამოსილების განმსაზღვრელი დოკუმენტის, მედიაციის პროცესის ხარისხის მაკონტროლებელი ნორმების, მედიატორთა პროფესიული სტანდარტისა და ვალდებულებების განმსაზღვრელი დოკუმენტის არარსებობასა და მედიაციისათვის მისამართად არასაკმარის წამახალისებელ მექანიზმებთან დაკავშირებით. აღნიშნული პრობლემები მით უფრო მწვავე ხდება სავალდებულო მედიაციაზე გადასვლის შემთხვევაში. აქედან გამომდინარე, საკანონმდებლო ხარვეზების აღმოფხვრის სწრაფი და ეფექტური გზა იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ სასამართლო მედიაციის დებულების, მედიატორთა ეთიკის კოდექსისა და საქმისწარმოების წესში ცვლილებების შეტანა იქნება, რაც, პრობლემების გადაწყვეტასთან ერთად, სასამართლო მედიაციას მეტ მიმზიდველობასა და გარანტიებს შესძენს. კერძოდ, „სასამართლო მედიაციის დებულებით“ შესაძლებელია შემდეგი საკითხების მოწესრიგება:

- სასამართლო მედიაციის პროცესის განმარტება – დეფინირება (პროცესში მედიატორის როლისა და სტილის მითითებით);
- სასამართლო მედიაციის მაკოორდინებელი უწყების ჩამოყალიბება;
- სამედიაციო ცენტრის ადმინისტრატორის ფუნქციებისა და კომპეტენციის შემუშავება;
- მედიატორის პროფესიული განათლების მინიმალური სტანდარტის შემუშავება;
- მედიატორის პროფესიული ვალდებულების შესახებ დანაწესის შემუშავება (ასეთის მიზანშეწონილად მიჩნევის შემთხვევაში);

მედიაციის მიმზიდველობის გაზრდისათვის საჭიროა ამოქმედდეს დამატებითი სტიმულატორები, რომლებიც შეიძლება იყოს შემდეგი:

- მედიაციის წარუმატებლად დამთავრების შემთხვევაში, საქმისათვის პრიორიტეტის მინიჭება სასამართლოში მისი განხილვისას. კერძოდ, იმისთვის, რომ დროის ფაქტორი არ იყოს მედიაციაში მონაწილეობის დასათანხმებლად მხარეებისათვის ბარიერი, საქმის უკან, სასამართლოში დაბრუნების შემთხვევაში გამართლებული იქნება „მედიაცია ნაცად საქმეებზე“ სხდომის პრიორიტეტულ რეჟიმში ჩანიშვნა და განხილვა, რისთვისაც საჭიროა, იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ განაახლოს ისედაც საკმაოდ მოძველებული, საერთო სასამართლოების ორგანიზაციული მუშაობისა და საქმისწარმოების წესი⁷³;

- მოსამართლეთა მოტივირების მიზნით, მედიაციით დამთავრებულ საქმეთა რაოდენობა დადებითად აისახოს „მოსამართლეთა საქმიანობის ეფექტურობის შეფასების წესსა“⁷⁴ და მოსამართლეთა დანინაურების კრიტერიუმებში.

მიღებული რეკომენდაციებიდანაც კარგად ჩანს, რომ სავალდებულო მედიაციაზე გადასვლა გამართლებული იქნება, თუ სასამართლო სისტემა უზრუნველყოფს მედიატორთა ეთიკის

⁷³ დღეს საერთო სასამართლოებში მოქმედებს „რაიონული (საქალაქო), საოლქო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლეს სასამართლოებში ორგანიზაციული მუშაობისა და საქმისწარმოების წესის შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე 2000 წლის 27 ოქტომბრის №466 ბრძანებულება, იხ. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/114292>>, [12.12.2015].

⁷⁴ 2007 წლის 25 სექტემბრის (№1/208-2007) გადაწყვეტილებით, საქართველოს იუსტიციის საბჭომ მიიღო „საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა საქმიანობის ეფექტურობის შეფასების წესი“, სადაც, ბუნებრივია, მედიაციით დამთავრებული საქმეებისათვის მოსამართლე ვერ იღებს შესაბამის შეფასებას – ქულას, რაც არ უქმნის მოსამართლეს დამატებით მოტივაციას, შეეცადოს, მხარე დაარწმუნოს მედიაციის უპირატესობებში.

წესებისა და პროცესის ხარისხის მაკონტროლებელი ნორმების დაცვას. შესაბამისად, მიზანშეწონილია, იუსტიციის საბჭომ ყველა დაინტერესებული მხარის მონაწილეობით შეიმუშაოს „მედიატორთა ეთიკის კოდექსი“, რომელიც ყველა სასამართლო მედიაციის პროცესში მონაწილე მედიატორზე გავრცელდება და უზრუნველყოფს სასამართლო მედიაციის ფასეულობების დაცვას.

უდავოა, რომ ქართულ მართლმსაჯულებაში მედიაციის ინსტიტუტის დამკვიდრებისა და ეფექტური მუშაობისათვის აუცილებელია მარეგულირებელ ნორმებთან ერთად ადმინისტრირებასთან დაკავშირებული საკითხების მონესრიგება. კანონმდებლობის ამოქმედებიდან დღემდე მიღებულ შედეგების ანალიზითაც კარგად ჩანს, რომ კანონპროექტის განმარტებით ბარათში მოცემული კანონის მიღების გამომწვევი მიზეზების აღმოფხვრა და დასახული მიზნების მიღწევა ოთხი წლის განმავლობაში ვერ მოხერხდა,⁷⁵ რასაც ხელი შეუწყო პროექტის ადმინისტრირების პროცესში გამოვლენილმა ხარვეზებმა. კერძოდ, საქართველოს ყველა ინსტანციის სასამართლო მედიაციის თანმიმდევრულ და ეტაპობრივ განვითარებას ხელი შეუშალა როგორც სასამართლო ხელისუფლებაში მედიაციის განვითარების შესახებ საერთო ხედვის, სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის არარსებობამ, ასევე, მედიაციის დანერგვის პროცესში იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს (როგორც მართლმსაჯულების პოლიტიკის შემუშავებელი ორგანოს) ახალი შემადგენლობის⁷⁶ არასათანადო ჩართულობამ. ზემოაღნიშნულ საკითხთა მოუწესრიგებლობით ქართულ სასამართლო სისტემაში მედიაციის ინსტიტუტის დამკვიდრების პროცესი დაუგეგმავად და საერთო კოორდინირების გარეშე მიმდინარეობს. ამასთან, ქმნის ფავორიტიზმისა და მიკერძოებულობის რისკებს სასამართლო სისტემაში, ართულებს სასამართლო მედიაციის დანერგვისათვის აუცილებელ ადმინისტრირების პროცესს, აღრმავებს იურისტებს შორის მედიაციისადმი სკეპტიკურ დამოკიდებულებას და იწვევს მედიაციისადმი სასამართლო მომხმარებელთა ნდობის ნაკლებობას. აღნიშნული პრობლემების გადასაწყვეტად და სამივე ინსტანციის სასამართლოებში სამედიაციო ცენტრების ეფექტური მართვის, კონტროლისა და განვითარების მიზნით მიზანშეწონილია, იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ, როგორც სასამართლო სისტემის რეფორმის მაკოორდინებელმა ორგანომ, დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობით და მიღებული რეკომენდაციების გათვალისწინებით, შეიმუშაოს სასამართლო მედიაციის სტრატეგია და ყოველწლიური სამოქმედო გეგმა. სასამართლო მედიაციის სტრატეგიით, როგორც ექსპერტთა მიერ შემუშავებული რეკომენდაციები მიუთითებენ, საჭიროა ამბიციური მიზნის დასახვა და მისი მიღწევის მიზნით კონკრეტული მოქმედებების განსაზღვრა, რაც მოახდენს სასამართლო სისტემაში მედიაციის ინსტიტუტის ეფექტურ ინტეგრირებას. სასამართლო მედიაციის სტრატეგიის საყრდენი იდეები უნდა იყოს:

- სასამართლოს შესაძლებლობის გაზრდა შემოსულ საქმეებთან გამკლავების თვალსაზრისით;
- სასამართლოს მომხმარებელზე ორიენტირებული და მოქნილი მომსახურების შეთავაზება;
- დავების ადრეული გადაწყვეტის ნახალისება;

⁷⁵ აღნიშნულს ადასტურებს 2011 წელს გაკეთებულ შეფასებებში ასახული მოლოდინი და რეალური სტატისტიკური მონაცემები.

⁷⁶ 2013 წლის ივნისში იუსტიციის უმაღლესი საბჭო ახალი შემადგენლობით დაკომპლექტდა, ხოლო 22 ივნისს გაიმართა ახალი შემადგენლობის მონაწილეობით პირველი სხდომა. იხ. <<http://hcoj.gov.ge/ge/2013-tslis-22-ivniss-gaimarteba-iustitsiis-umaghlesi-sabchos-skhdoma/2092>>, [11.11.2015].

• დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენებით სასამართლოს მომხმარებელთა კმაყოფილების ამაღლება.

სასამართლო მედიაციის დამკვიდრება კომპლექსურ მიდგომას მოითხოვს. ამ ინსტიტუტის ეფექტურად ამოქმედებისათვის ყველა დეტალი მნიშვნელოვანია, მით უფრო, სანყის ეტაპზე. მედიაციის – უთანხმოებათა მორიგებით დამთავრების – კულტურის საქართველოში დასამკვიდრებლად მიზანშეწონილია, სასამართლო ხელისუფლებამ სასამართლო სისტემის სტრატეგიაზე მუშაობისას⁷⁷ დავის სწრაფ, მშვიდობიან და არსებული რესურსების მაქსიმალურად ეფექტიანად გამოყენებით გადაწყვეტას მიაქციოს განსაკუთრებული ყურადღება. ზემოაღნიშნული მოდელით მედიაციის ინსტიტუტის ამოქმედება, მაღალი ალბათობით, შეძლებს, ერთი მხრივ, საქართველოში უთანხმოებათა მორიგებით დამთავრების კულტურის ფორმირებასა და სასამართლოში განხილულ საქმეებსა და მედიაციით გადაწყვეტილ დავებს შორის დაბალანსებული თანაფარდობის მიღწევას, მეორე მხრივ, მართლმსაჯულების განტვირთვას, დავების სწრაფ, მშვიდობიან და არსებული რესურსების ოპტიმალური გამოყენებით გადაწყვეტას. ჩამოთვლილ საკითხთა პრიორიტეტულობაზე ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში ილია ჭავჭავაძე საუბრობდა და დღესაც იმავეს იმეორებენ, როგორც ქართველი, ისე საერთაშორისო ექსპერტები. შესაბამისად, სანდოა როგორც მართლმსაჯულების პოლიტიკის შემმუშავებელი პირებისათვის, ასევე საზოგადოებისათვის.

⁷⁷ სასამართლო ხელისუფლების სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის 2016 წლის განმავლობაში შემუშავების ვალდებულება საქართველოს იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ ოფიციალურად აიღო საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და ასოცირების დღის წესრიგის განხორციელების 2016 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმით. იხ. <<http://hcoj.gov.ge/ge/saqartvelos-iustitsiis-umaghlesi-sabchos-mier-momzadda-asotsirebis-shesakheb-shetankhmebisa-dasotsirebis-dghis-tsersigis-gankhortsielebis-2016-tslis-samoqmedo-gegmis-proeqti/2519>>, [11.12.2015].